

İÇSEL DİNAMİKLER VE ULUSAL AKTÖRLER BAĞLAMINDA LÜBNAN KRİZİNİN ANALİZİ *

Özlem TÜR**
Veysel AYHAN***

Özet

İsrail'in 2000 Mayıs'ında tek taraflı olarak işgal ettiği Lübnan topraklarından tek taraf-
lı olarak çekilmesinin ardından Lübnan yeni bir politik ve güvenlik krizinin içine sürük-
lenmiştir. İsrail'in çekilmesinin ardından Lübnanlı bazı Suriye karşıtı grupların Lübnan
'in egemenliği ve bağımsızlığı gibi kavramları dile getirmeleriyle Suriye askerleri-
nin Lübnan'daki varlığı tartışılmaya başlanmıştır. Maruni Patriği Nasrullah Butros
Sfeir ile Dürzi lider Velid Canpolat'ın çekilmenin ardından liderliğini yaptığı "yeni
Lübnanlık" politikasının temel amacı 1976 yılından itibaren Lübnan'da bulunan
Suriye askerlerinin çıkartılması ve Lübnan'ın siyasi, iktisadi ve askeri alanda egemen-
liğinin yeniden tesisi üzerine olmuştur. Bu politikanın Sünniler arasındaki destekçisi ise
bir dönem ülkenin Başbakanlığı da yapmış olan Refik Hariri ve ardından oğlu Saad
Hariri olmuştur. 14 Şubat 2004 yılında Refik Hariri'nin öldürülmesi ile artan iç ve dış
baskılar, en sonunda Suriye'nin Lübnan'daki askeri varlığını sonlandırmasıyla sonuç-
lanmıştır. Bununla birlikte Lübnan'ı Suriye'nin bir parçası olarak gören Şam yönetimi-
nin etkisinin bir bütün olarak ortadan kalkmadığı kısa sürede ortaya çıkmıştır. Suriye
ile yakın bir işbirliği içerisinde olan ve hükümet karşıtı bloğu oluşturan Hizbullah'ın
silahlı güçlerini tasfiye etmeye yanaşmaması ve Şam yönetimi ile işbirliğini sürdürmesi
ülkeyi yeni bir iç savaşın eşiğine getirmiştir. Bu makalede Lübnan krizi, krizin aktörleri
ve aktörlerin Lübnanlık kimliğine bakışı analiz edilerek, bir anlamda Lübnan'daki
Suriye sonrası dönemde yaşanan rekabet ve işbirliklerinin anlaşılması amaçlanmakta-
dır.

Anahtar Kelimeler: Lübnan, Suriye, Hizbullah, Dürzi, Maruni,

AN ANALYSIS OF THE LEBANESE CRISIS IN THE CONTEXT OF DOMESTIC DYNAMICS AND NATIONAL ACTORS

Abstract

Since Israel's unilateral withdrawal from Lebanon in May 2000, Lebanon has been
going through a political and security crisis. After the Israeli withdrawal, some groups
in the country began to call for a full Lebanese sovereignty and independence, calling
for a withdrawal of Syrian troops. The movement led by the Maronite Patriarch
Nasrallah Butros Sfeir and Druze Leader Walid Jumblatt aimed at the withdrawal of
the Syrian forces that were in the country since 1976 and the restoration of political,
economic and military sovereignty of Lebanon. The movement was also supported by
some Sunni groups, led by Rafik Hariri and later by his son Saad Hariri. After Rafik
Hariri's assassination on 14 February 2004, the domestic and foreign pressure has led
to the withdrawal of Syrian troops, however it was soon seen that the influence of Syria

* TUBITAK'a verdiği destekten dolayı teşekkür ederiz.

** Yrd. Doç. Dr., ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü

*** Dr., Uludağ-ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü

in the country had continued. Hizballah, in close cooperation with Syria, has led an anti-government campaign as well as refusing to demilitarize and surrender its arms. The controversy has brought the country to the brink of a civil war. This article aims at analysing the evolution of the crisis, the actors and their attitudes as well as the competition and cooperation between different actors after the Syrian withdrawal in Lebanon.

Keywords: *Lebanon, Syria, Hezbollah, Druze, Maronite,*

Giriş

İsrail'in 2000 Mayısındaki çekilmesinin ardından geçen sekiz sene içinde Lübnan'ın gitgide derinleşen bir siyasi krizin içine sürüklenmekte olduğu görülmektedir. Uluslararası Hariri Havaalanına indiğinizde dahi bu ülkedeki siyasal krizi hemen fark etmemek mümkün değildir. Her zaman binlerce yolcusu ve hareketliliğiyle ile dikkat çeken Uluslararası Hariri Havaalanı bu günlerde geçmişin aksine oldukça sakin. Havaalanından Beyrut'a doğru ilerlerken yol boyunca büyük Hariri posterlerinin tüm duvarları ve sokakları kapladığını, daha sonra ise bunların yerini yavaş yavaş Hizbullah lideri Nasrallah ile 1979'da Libya'da kaybolan ve bir daha kendisinden haber alınamayan Şii lider Musa Sadr'ın resimlerine bıraktığını görmek mümkün. 2005 Şubatında öldürülen eski başbakanlardan Refik Hariri'nin resimleri Sünni mahallelerini süslerken Şii liderlerinin resimlerinin bulunduğu sokaklarda ise Hariri'nin resimlerini görmek oldukça güç. Posterlerin rekabeti aslında Lübnan'daki ciddi toplumsal bölünmenin bir yansımasıdır. Bu bölünme Beyrut'un yanısıra ve daha da keskin bir biçimde Trablus, Seyda, Sur, Şuf veya Kesrivan'da karşımıza çıkmaktadır. Bu makalenin amacı Lübnan krizini detaylarıyla ele almak ve krizin aktörleri ve aktörlerin Lübnanlılık kimliğine bakışını analiz ederek Lübnan'da Suriye sonrası dönemde yaşanan rekabet ve işbirliklerini incelemektir. Çalışma Lübnan'da yapılan saha araştırması ve değişik kesimlerden siyasetçiler ve kanaat önderleriyle yapılan görüşmelerce desteklenmiştir.¹

Lübnan'daki siyasal krizin başlangıcını ülkedeki farklı politik ve mezhepsel grupların Lübnan-Suriye ve Lübnan-İsrail ilişkilerine bakışı oluşturmaktadır. Hizbullah'ın liderliğini yaptığı 8 Mart güçlerine göre a) İsrail bir numaralı düşmandır, b) Lübnan'ın istikrarına askerlerinin kanını feda ederek katkı sağlayan kuzenlerimizin yaşadığı Suriye, Lübnan'ın en önemli müttefikidir, c) ABD ve onunla işbirliği içinde olan yerel gruplar, "direnışı" bitirmek istemektedirler. Diğer taraftan Suriye karşıtı blok olarak da bilinen 14 Mart hareketini oluşturan partilere göre ise a) Suriye tarih boyunca sürekli Lübnan'a egemen olmak istemiştir; hiçbir zaman Lübnan'ı ayrı bir ülke olarak tanımamıştır ve Lübnan'da gerçekleşen suikastların ve politik krizlerin sorumlusudur. b) İsrail

---

¹ Bu görüşmeler ve gözlemler Aralık 2005 ve Mart 2008 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir.

düşman olmakla birlikte Lübnan, tek başına Arap-İsrail savaşının bir cephesi olmamalıdır, c) Hizbullah, Suriye ve İran'ın savaş isteyen politikalarının bir parçası olmaktan vazgeçmeli ve Lübnan'ın egemenliği için çalışmalıdır.² Hükümet içinde yer alan bazı kişilere göre İran'da Ahmed-i Nejat'ın başa geçmesiyle birlikte Şii Hizbullah örgütü dini bir misyon yüklenerek Mehdi'nin gelişi için hazırlıklar yapmakta ve bu yüzden İsrail ile savaşı derinleştirmek ve Lübnan'ı Arap-İsrail savaşının yaşandığı bir ülke haline getirmeye çalışmaktadır. Bu yüzden de daha önce iç savaş döneminde olduğu gibi Hizbullah'ın Lübnan'ın egemenliği ve özgürlüğünü yeniden kurma ve Suriye'nin yayılmacı amaçlarını sınırlamak gibi bir amacı bulunmamaktadır. Yukarıda kısaca belirtmeye çalıştığımız bu iki farklı görüş günümüz Lübnan siyasi krizinin temelini oluşturmakta ve ülkeyi bir iç savaşa doğru sürüklemektedir.

İSRAİL'İN TEK TARAFLI ÇEKİLMESİNİN ARDINDAN SÜRİYE'YE KARŞI ARTAN TOPLUMSAL MUHALEFET

Lübnan'daki siyasi kriz esasında İsrail'in 1978 ve ardından 1982 yılından itibaren işgal altında tuttuğu Lübnan topraklarından 2000 Mayıs'ında çekilmesinden hemen sonra başlamıştır.* İsrail'in tek taraflı olarak yaklaşık 22 yıldır sürdürdüğü işgali sonlandırması sadece Hizbullah'ın silahları meselesini gündeme taşımakla kalmamış, aynı zamanda Suriye'nin Lübnan'daki varlığının da sorgulanmasına yol açmıştı. İsrail'in çekileceğini açıklamasının ardından özellikle Lübnanlı Marunilerin öncülüğünde Lübnan'daki çeşitli siyasi partiler, sivil toplum örgütleri ve bazı basın organları ülkenin normalleşmesi ve bağımsızlığına yeniden kavuşması için Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesi gerektiğine ilişkin çağrılarda bulunmaya başladılar. İsrail'in çekilmesinin gündeme gelmesinin ardından Fransa'da sürgünde bulunan Michael Aoun taraftarlarının desteklediği öğrenci gösterileri kısa sürede Marunilerin yoğunlukta olduğu tüm bölgelere yayılmıştı. Göstericiler açıkça Suriye'nin İsrail ile eşzamanlı olarak askerlerini çekmesini talep etmekteydiler. Birkaç hafta süren gösteriler sırasında askerlerin şiddet kullanması ve bir çok kişinin gözaltına alınması ise ülkedeki Suriye karşıtı tepkinin genişlemesine yol açmıştı. Aoun taraftarları tüm baskılara rağmen Suriye karşıtı gösterilerini 2005 yılının başına kadar sürdürmüştü. Artan tepkilerin etkisiyle Maruni Kilisesi Patriği Sfeir'le görüşen Şam yönetimi, kendisine yıl sonunda gerçekleşecek olan seçimlere hiçbir şekilde müdahale edilmeyeceği ve seçimlerin özgür bir ortamda gerçekleşeceği sözü

---

² Lübnan'da gerçekleştirilen bir dizi mülakat 11-16 Mart 2008.

* Şeba Çiftlikleri 1967 Savaşı'nda işgal edilmişti. 2000'deki çekilmenin ardından Şeba Çiftlikleri üzerinde başlayan aitlik tartışmaların üzerine Esad yönetimi, bu toprakların Lübnan'a ait olduğunu sözel olarak açıklamıştır. Ancak, bu konuda halen Lübnan ile bir ikili anlaşma imzalanmış değildir.

vererek Kilise'nin gösterilerine destek vermemesini talep etmişti. Şam'ın uzlaşmacı tutumu Maruni Kilisesi'nin Suriye karşıtı gösterilere desteğini kesmesinde önemli bir rol oynamıştı. Ancak Ağustos ve Eylül (2000) aylarında yapılacak olan seçimlere Suriye'nin müdahale edeceğinin anlaşılması üzerine Maruni Kilisesi de Suriye karşıtı politikalarını daha açık bir şekilde ifade etmeye başladı. Patrik Sfeir, Suriye karşıtı ilk ciddi açıklamasını bu tarihte yapacaktı. Bu açıklamada Patrik, Lübnan "*kendi çocukları tarafından yönetilmemektedir; Lübnan'ı hegemonyası altına alan Suriyeliler tarafından yönetilmektedir*" demişti. Konuşmasının devamında Suriye'nin Lübnan üzerindeki vesayetinin sona erdirilmesi çağrısında bulunmuştu.³ Seçimlerden hemen sonra da Maruni Kilisesi yayınladığı bildiriye hem seçimler eleştirilmiş hem de Suriye askerlerinin Lübnan'dan çekilmesi talep edilmişti. Bildiriye Suriye'nin seçimlere hile karıştırmak için ceza ve ödül politikasını birlikte kullandığı vurgulanmaktaydı. Esad rejiminin yıllardır Lübnan'da baskıcı bir politika izlediği öne sürülmektedir. Bildiriye ayrıca "*İsrail güney Lübnan'dan çekildiğine göre Suriye askerlerinin de Lübnan'dan çekilmesinin zamanı gelmiştir*" ifadesine yer verilmişti. Maruni Kilisesi Şam'dan "*Taif Anlaşması'nda öngörüldüğü üzere bir an önce askerlerini çekmesini ve Lübnan'ın egemenliğini ve otoritesini tanımasını*" istemişti.⁴

Diğer yandan seçim sonuçları da beklendiği gibi olmuştu. Sözkonusu dönemde Lübnan'da bulunan Robert Fisk'in de Beyrut'taki gözlemlerinden hareketle aktardığı üzere seçimleri Suriye taraftarı olarak bilinen adaylar kazanmıştı. Fisk nükteli bir şekilde, Suriye askerlerinin ve istihbaratının kontrolünde gerçekleşen seçimlerde aday olan 589 kişinin tümünün de Suriye taraftarı olduğunu belirtmişti. Diğer bir deyişle hükümet ve muhalefet Suriye taraftarı olmak zorundaydı.⁵ Fisk'e göre, Şam'ın baskıcı politikaları sonucu Suriye karşıtı olarak bilinen Patrik Sfeir bile seçim sürecinde Suriye ve Lübnan'ın dost iki ülke olduğunu açıklamak zorunda kalmıştı. Bu arada geleceğe ışık tutacak şekilde Fisk'in bu dönemde Cumhurbaşkanı Lahud ile Başbakan Hariri arasında yaşanan rekabette Suriye'nin Lahud'un tarafını tuttuğunu gözlemlemiş olması dikkat çekicidir.

Seçimlerden sonra Süleyman Franjiye gibi Suriye taraftarı bazı Maruni politikacılar ile Şii Emel örgütünün lideri Nebih Berri'nin Esad rejimi ile Ma-

---

³ Gary C. Gambill, "Dossier: Nasrallah Boutros Sfeir", *Middle East Intelligence Bulletin*, May, 2003, http://www.meib.org/articles/0305_id.htm, (e.t. 12.12.2007)

⁴ Bildirinin İngilizce çevirisi için bkz., Nadine Sibai, "Declaration of the Maronite Archbishops' Council", 20 Sep., 2000, *Middle East Intelligence Bulletin*, http://www.meib.org/articles/0010_idoc0920.htm, (e.t. 20.12.2007)

⁵ Robert Fisk, "Money Ranks Higher than Democracy in Lebanese polls", *The Independent* (London), 27 Aug., 2000, <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/money-ranks-higher-than-democracy-in-lebanese-polls-711573.html>, (e.t. 19.01.2007)

runi Kilisesi arasındaki sorunları giderme yönündeki çabalarının başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Patrik Sfeir, Suriye karşıtı politikalarına destek bulmak amacıyla 42 gün süren bir yurtdışı ziyaretine gerçekleştirmiştir. Bu gezi sırasında 7 Mayıs'ta Amerikan Kongresinde konuşan Sefir, Suriye'nin işgalci bir güç olduğunu farklı sözlerle dile getirmiştir. Patrik Sfeir'e göre, Hafız Esad'ın 30 Temmuz 1976'da öne sürdüğünün aksine hiçbir Lübnanlı yetkili Suriye askerlerinin Lübnan'a girmesine izin vermemiş veya Suriye'yi davet etmemiştir. Suriye'nin bu tarihten itibaren Lübnan üzerinde bir hegemonya oluşturduğunu öne süren Sfeir'e göre, özgürlük, bağımsızlık ve egemenlikleri Suriye rejimi tarafından ellerinden alınmıştır. Kongre'deki konuşmasında amaçlarının bağımsız ve demokratik bir Lübnan oluşturmak olduğunu söyleyen Patrik, Taif'i destekleyen Amerikan yönetiminden tüm yabancı güçlerin Lübnan'dan çıkartılmasına destek vermesini talep etmişti.⁶ Nitekim, Patrik Sfeir'in Suriye karşıtı konuşmasının yankıları kısa sürede Lübnan'a ulaşmış ve ülkeye dönüşünde kendisini yaklaşık 60 bin kişi havaalanında karşılamıştır.⁷

Suriye'nin Lübnan üzerindeki hegemonyasından rahatsız olan ve Suriye askerlerinin derhal ve önkoşulsuz çekilmesini savunan kesimlerin başında Maruni Kilisesi, Cemayel ve Şemun ailelerinin yanı sıra Beyrut limanının yanı sıra başında kurulan Al Nahar basın-yayın grubunun imtiyaz sahibi Gebran Tueni, Lübnan Kuvvetlerinin eski tutuklu liderlerinden Samir Caca, Dürzi lider Velid Canpolat, St. Joseph Üniversitesi Rektörü Selim Abou gibi bir çok politikacı ve kanaat önderleri bulunmaktaydı. Bununla birlikte Suriye karşıtı cephenin Sünni ve Şii'ler arasında güçlü bir desteğinin olmayışı hareketin istenilen amaçlara ulaşmasını o dönem için engellemiştir. Suriye karşıtlığının liderliğini Maruniler yaparken Dürzi lider Velid Canpolat da onlara destek vermekteydi. Özellikle Beyrut 2001 tarihinden sonra her geçen gün daha fazla Suriye karşıtı gösterilerin merkezi haline gelmeye başlamıştı.

Nitekim bu doğrultuda 2001 yazında Lübnan'da çok önemli gelişmeler yaşandı. Birincisi Suriye askerleri Beyrut'tan çekilerek buranın kontrolünü Lübnan askerlerine devretmek zorunda kaldılar. Her ne kadar Suriye rejimi geri çekilmeyi Cumhurbaşkanı Lahud'a bir iyi niyet göstergesi olarak sunmuşsa da, çekilme genellikle artan Suriye karşıtı muhalefetin bir başarısı olarak algılanmıştır.⁸ İkinci önemli gelişme Suriye karşıtı grupların kendi aralarında doğrudan bir ittifak kurmayı başarmasıdır. Böylelikle muhalefetin tek merkezden yönlendirilmesi konusunda büyük bir adım atılmış oldu. Patrik Sfeir'in Dürzilerin yerleşim yeri olan Şuf'u ziyaret ederek Dürzi lider Velid Canpolat ile bir

---

⁶ Nasrallah Pierre Sfeir, "Speech to the US House of Representatives", *Cardinal Rating*, 2 May, 2004, http://www.cardinalrating.com/cardinal_173__article_503.htm, (e.t. 16.11.2007)

⁷ Gambill, loc. cit.

⁸ Ibid.

ittifak anlaşması yapması Lübnan tarihinde önemli bir adımdı. Lübnan tarihi, bu topraklara egemen olmak isteyen tüm büyük güçlerin, Maruni ve Dürzi'lerin birlikte hareket etmesi karşısında amaçlarına ulaşamadıklarının örnekleriyle doludur. Muhtara'da Velid Canpolat ile bir görüşme gerçekleştiren Patrik Sfeir, böylelikle hem yüzyıllara dayanan Maruni-Dürzi gerginliğini sonlandırmanın, hem de Suriye rejiminden rahatsız olan Dürziler ile Marunilerin birlikte hareket etmesinin yolunu aralamıştı. 2000 Eylülünde yaptığı bir açıklamada Velid Canpolat açıkça Suriye karşıtı olduğunu ilan etmişti. Canpolat, “(Suriye'nin) her alana müdahale etmesi normal değildir: Sendikalar, toplumsal alan, basın ve güvenlik güçlerine” diyerek Suriye'nin müdahalelerini eleştirmişti. Canpolat 2000 seçimlerinde de Suriye yanlısı Lahud'un karşısında yer almıştı.⁹ Patrik Sfeir ve Velid Canpolat arasındaki bu görüşme genel olarak “Lübnan Dağı'nın özgürlük ve bağımsızlık idealiyle yabancı güçlerin Lübnan'daki varlığına karşı ittifak yapması” olarak algılanmıştır.¹⁰

2002 sonrası dönemde Maruni Kilisesi ile Suriye yönetimi arasında görünürde bir yumuşa yaşanmasına karşın Maruni Cemayel ve Şemun ailelerinin Suriye karşıtı politikalarında bir değişiklik olmadı. Ayrıca Michael Aoun taraftarları da Suriye'nin askerlerini çekmesi yönündeki eylemlerini sürdürmüşlerdi. Maruni Ulusal Liberal Parti Başkanı Dory Şemun, 2002 sonlarında verdiği bir mülakatta “ben Suriye'nin derhal Lübnan'dan askeri varlığını çekmesini ve ulusal kurumlarımız ve demokratik sistemimizi bir bütün olarak ortadan kaldıran siyasal süreç üzerindeki kontrolünü sonlandırmasını” destekliyorum demişti.¹¹

Toparlayacak olursak İsrail'in çekilmesinin ardından Suriye'nin Lübnan'daki askeri varlığının tartışmaya açıldığı görülmektedir. Ancak, Suriye'nin çekilmesini isteyen blok ağırlıklı olarak muhalif Maruni politikacılar ile Dürzi liderden oluştuğundan geniş bir halk hareketi oluşturamamıştır. 2000-2004 arası dönemde Suriye karşıtı cephe istenilen dış desteği de sağlamakta başarısız olmuştur. Patrik Sfeir, ABD gezisi sırasında talep etmesine rağmen ne Başkan ne de Başkan Yardımcısıyla bir görüşme gerçekleştirebilmişti. Suriye hükümeti ABD'nin muhalif gruplarla sınırlı ilişki kurmasını kendi politikalarına verilen destek olarak algılamış ve Lübnan üzerindeki askeri, ekonomik ve politik kontrolünü gevşetmeye yanaşmamıştır. Bu durum Suriye karşıtı grupların neden zaman zaman Suriye rejimi ile tekrar ilişki kurmak zorunda kaldığını açıklamaktadır. Suriye'nin Lübnan üzerindeki hegemonyasının, özellikle 2003 Irak

---

⁹ Etienne Sakr, “The Politics and Liberation of Lebanon”, *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 9, No. 4 (December 2005), s. 88

¹⁰ Mülakatlar, Şuf ve Raşidiye, 15 Mart 2008.

¹¹ “Interview: Dory Chamoun”, *Middle East Intelligence Bulletin*, Vol. 4 No. 11, November-December 2002, http://www.meib.org/articles/0211_li.htm, (e.t. 22.02.2008)

işgali sonrası tartışmaya açıldığı görülmektedir. Nitekim, ABD'nin Lübnan politikasını değiştirmesi de Irak işgali sonrası Suriye'nin işgal karşıtı tutumunu sürdürmesi ile gündeme gelmiştir. 2004 yılı bu anlamda önemli bir yıl oldu. 11 Mayıs 2004'te Başkan Bush, Senatonun Suriye'ye yaptırımlar uygulanmasını içeren bir kararını onayladı. Kararda Suriye'nin Lübnan'daki askeri varlığını derhal çekmesi istenmekteydi. ABD'nin politikasını değiştirmesine rağmen Başbakan Refik Hariri ve Dışişleri Bakanı Jean Obeid başta olmak üzere bir çok Lübnanlı politikacı Suriye'ye uygulanan yaptırımlara karşı olduklarını ve "iki kardeş ülke" arasındaki işbirliğinin gelişerek daha da derinleştirileceğini açıklamışlardı.¹²

1559 SAYILI BM KARARI VE LAHUD'UN GÖREV SÜRESİ'NİN UZATILMASI: SÜNNİ KESİMİN SURIYE KARŞITI BLOĞA KATILIMI

2004 yazında Suriye taraftarı Cumhurbaşkanı Emin Lahud'un görev süresinin bitmesine birkaç ay kala Lübnan'daki politik tartışmalar farklı bir mecra-ya doğru kaymaya başlamıştı. ABD'nin baskılarını artırdığı bir dönemde Suriye'nin yeni bir aday ortaya çıkarmadaki isteksizliği en sonunda Lahud'un görev süresinin üç yıllığına uzatılmasını gündeme getirmesiyle anlaşılmıştı. Suriye, 1995 yılında eski Cumhurbaşkanı Elias Hrawi'nin görev süresini üç yıl daha uzatılmasını sağlamıştı. Hrawi örneğinden hareketle Ağustos ayında Suriye yeni bir Cumhurbaşkanı seçmek yerine bir kez daha Lahud'a destek verince Maruni Kilisesi, Diaspora'daki Lübnanlı örgütler ve ABD başta olmak üzere Esad karşıtı Lübnanlı politikacılar Suriye'nin planına açık cephe aldılar. 2004 Ağustosunda Suriye üzerindeki baskılarını artıran Amerikan yönetiminin Lübnan sorununu BM'ye taşıması Şam rejimi üzerindeki uluslararası baskının artmasına yol açtı. ABD'nin etkisiyle BM Güvenlik Konseyi'nin 2 Eylül 2004'te kabul ettiği ve "*Lübnanlı olan ve olmayan tüm silahlı güçlerin dağıtılması ve silahsızlandırılması, Lübnan hükümetinin idaresinin tüm Lübnan topraklarını kapsayacak şekilde genişlemesi, tüm yabancı güçlerin Lübnan topraklarından çekilmesi, Lübnan'ın bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne, birliğine ve siyasi serbestliğine tam saygı gösterilmesi, Lübnan Anayasası'na uygun, adil ve özgür seçimlerin, hiç bir dış müdahale ve etki olmaksızın sonuçlandırılması*"¹³ yolunda çağrı yapan 1559 sayılı karar, açıkça Suriye'nin askerlerini çekmesini ve Hizbullah'ın silahsızlandırılmasını gündeme taşımıştı. 1559 sayılı kararın açıklanmasını takip eden gün ise Suriye destekli Lübnan Meclisi, Cumhurbaşkanı Lahud'un görev süresini üç yıllığına uzatan yasayı 96 lehte, 29 karşı oyla kabul etti.¹⁴ Görev süresinin uzatılması kararı, açıkçası Suriye'nin 1559 Sayılı

¹² Sakr, op. cit., s.89

¹³ UNSC Resolution 1559, (02 September 2004) S/RES/1559/2004

¹⁴ Sakr, op. cit., s.89; BBC News, "Lebanon Extends President's Term", 03 Sep., 2004,

Karara verdiği cevaptı. By lelikle hem görev süresi 23 Kasım 2004'te bitmesi gereken Lahud'un 3 yıl daha görevde kalması garanti altına alınmış oldu hem de dünyaya Lübnan'ın Suriye'nin "arka bahçesi" olduğu mesajı verildi.

Bununla birlikte 3 Eylül'de 128 milletvekilinden 96'sının Lahud'un süre uzatımını onaylaması, Suriye'nin Lübnan politikasındaki ilk ciddi kırılmanın başlangıcı olarak okunmalıdır. Dönemin muhalif yazarlarından Al Nahar gazetesinin sahibi Gebran Tueni 4 Eylül'de yazdığı baş yazısında yazısında red oyu verenleri överken, 96 milletvekiline ağır hakaretlerde bulunmuş ve onları Suriye'nin piyonu olmakla suçlanmıştı. Suriye tarafından nerilen Lahud'un görev süresinin uzatılmasıyla "Demokrasinin armıha gerildiğini" ifade eden Tueni, tüm Lübnanlı muhalifleri özgürlükleri, anayasal hakları ve egemenlikleri için savaşmaya davet etmişti.¹⁵ Ancak bu süreçteki asıl gelişme Lahud'un görev süresinin uzatılması üzerine aralarında Mervan Hamadeh'in de bulunduğu dört bakanın Suriye'nin tutumunu eleştirerek görevlerinden istifa etmesiyle başladı. Bakanların istifası Lahud'a sunulan desteğin tüm Lübnanlı politikacılar tarafından onaylanmadığını göstermektedir. İstifasının üzerinden çok geçmeden 1 Ekim'de Mervan Hamadeh'e ilk başarısız suikast girişimi gerçekleştirildi. Bombalı bir araçla düzenlenen suikastta Hamadeh yaralı olarak kurtulurken şoförü yaşamını yitirmişti. Suikast girişimi bir çok kesimin tepkisine yol açtı. Hariri kabinesinde görev almış olan Hamadeh, aynı zamanda Tueni'nin de dayısıydı. Suikast girişiminin hemen ardından Velid Canpolat Beyrut'taki Bristol Otel'de bir dizi Suriye karşıtı gösteriye öncülük edecekti. Başbakan Hariri'nin kendisi bu toplantılara katılmamasına karşın, partisinden birçok kişi bu gösterilere katılmıştı. Hamadeh olayının gerçekleştiği gün BM'de 1559 Sayılı Kararın etkilerini ele alan bir rapor yayınlanmıştı. Rapor, kısmi olarak Suriye'nin beklentilerini karşılamış, çok sert bir dille yazılmamıştı. Raporun yayınlanmasının ardından Esad rejimi rahat bir nefes almış ve bunu da Hariri zerindeki baskılarını artırarak Lübnan'a yansıtmıştı. Nitekim Lahud'un görev süresinin uzatılmasıyla başlayan baskıların da etkisiyle Başbakan Hariri, Suriye'nin Lübnan zerindeki müdahaleci politikaları protesto eden bir istifa dilekçesiyle hükümetin istifasını sundu. Esad rejimi Trabluslu Kerami ailesinden mer Kerami'nin Başbakanlığında yeni bir hükümetin kurulmasını sağladı. Ancak Hariri'nin Başbakanlıktan ayrılması Suriye'nin Lübnan politikasındaki rolünde sonun başlangıcı oldu.¹⁶

---

http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/3626280.stm; *Asia News* "Lebanese MPs give Lahoud 3 more years", 09.04.2004,

<http://www.asianews.it/view.php?l=en&art=1415>, (e.t. 13.12.2007)

¹⁵ Gebran Tueni, "The Crucifixion of Democracy And National Dignity", *Naharnet News*, (Beirut), 04 Sep., 04,

<http://www.naharnet.com/domino/tn/Newsdesk.nsf/Story/B5FEE5162BFBC61C2256F0500325FBC?OpenDocument&PRINT>, (e.t. 12.12.2007)

¹⁶Bu konuyla ilgili detaylı bilgi için bkz., Nicholas Blanford, *Killing Mr. Lebanon: The*

Hariri Suikastına Uzanan Süreç ve Suriye'nin Rolü

Esasında Başbakan Hariri ile Esad rejimi arasında son birkaç yıldır var olan güvensizlik Lahud'un görev süresinin uzatılmasıyla su yüzüne çıkmaya başlamıştı. Lahud'un 3 yıl daha görevde kalması gündeme geldiği zaman Hariri'nin Lahud'a karşı olduğu zaten biliniyordu. Ağustos ayının sonlarına doğru ABD ve Fransa'nın 1559 Sayılı Karar tasarısı üzerinde çalışması Suriye'nin tepkisine yol açmıştı. Hariri ve Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın çok iyi dost oldukları aşikârdı. Suriye, Hariri'nin bir şekilde Fransa üzerinden kararın yazım aşamasında yer aldığını varsaymaktaydı. Beşşar Esad, Hariri'nin politikalarını yeniden gözden geçirmesi için kendisiyle 26 Ağustos'ta Şam'da oldukça önemli bir görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede iki önemli konu ele alınmıştı. Birincisi Lahud'un görev süresinin uzatılması, ikincisi ise gündemde olan Suriye'nin Lübnan'dan çıkması yönündeki uluslararası baskılardı. Bu görüşmede Esad, Lübnan Başbakanı Hariri'ye Lahud'un görev süresinin uzatılmasına karar verdiklerini söyledi. Hariri'nin bu konuyu konuşmalıyız yönündeki telkinlerinin üzerine ise Beşşar Esad, *"Ben Lahud'um ve Lahud da Ben... Eğer senin arkadaşın Chirac beni Lübnan'dan atmak istiyorsa, ben en kısa zamanda Lübnan'ı senin ve Chirac'ın başına yıkacağım..."* diye cevap verdi. Bu sözler üzerine Hariri'nin kendisinin 20 yıldır Suriye'nin dostu olduğunu söylemesi üzerine, Esad'tan *"ben seni yalnızca dört yıldır tanıyorum"* cevabını aldı. Ardından Esad Hariri'ye Suriye yanlısı mı yoksa Suriye karşıtı mı olacağına dönük bir seçim yapmasını ve kararını 48 saat içinde Suriye'nin Lübnan'daki Askeri İstihbarat Başkanı Rustom Gazali'ye bildirmesini söyledi.¹⁷

Refik Hariri'nin oğlu Saad Hariri de 26 Ağustos'taki görüşmeden sonra babasıyla konuştuğunda, babasının Lahud'un görevini uzatmaları konusunda Esad'ın kararlı olduğunu ifade ettiğini belirtmektedir. Saad Hariri'ye göre Esad babasına doğrudan *"Benim istediğim bu. Eğer Başkan Chirac'la beraber Lübnan'ı yöneteceğini düşünüyorsan, yanlıyorsun. Bu böyle olmayacak. Ben, Cumhurbaşkanı Lahoud'um. O, ben ne söylersem onu yapar. Ya bu uzatma gerçekleşecek ya da Lübnan'ı senin ve Velid Canbolat'ın başına yıkarım. Bu yüzden, ya sana söylediğimi yaparsın, ya da seni ve aileni nerede olursanız olun, buluruz"* sözleriyle tehdit etmişti.¹⁸

Yaklaşık 15 dakika süren bu görüşmenin ardından Başbakan Hariri Lübnan'a döner ve konuyu yakın arkadaşlarıyla görüşür. Sünni politikacıların önemli bir kısmı Esad'ın hasmane davranışı karşısında Hariri'nin vereceği ka-

---

Assassination of Rafik Hariri and its Impact on the Middle East, London-New York, I. B. Tauris Pub.,2006.

¹⁷ Ibid., ss. 100-101; Neil Mac Farquhar, "Behind Lebanon Upheaval, 2 Men's Fateful Clash", *The New York Times*, 20 Mar., 2005.

¹⁸ Detlev Mehlis, "Report of the International Independent Investigation Commission Established Pursuant to Security Council Resolution 1595 (2005)", Beirut, 19 October 2005. ss. 17.18

rara destek olacaklarını kendisine bildiriler. Velid Canpolat'la yaptığı görüşmede ise Esad'ın Canpolat'la tekrar görüşmek istediğini ve hem Lübnan'da hem de Suriye'de Dürzilerin yaşadığını ve aralarındaki sorunları konuşabilecekleri mesajını kendisine iletir. Bu mesaj üzerine Velid Canpolat Hariri'ye *"bak, benim senin durumunu anlıyorum. Suriyeliler ile kavga etmemeye çalışıyorsun.. Ben, onlardan emir almayı kabul etmeyeceğim.. Fakat sen eylemlerinde serbestsin ve onlarla kavga etmemeni öneririm"* sözleriyle cevap verir.¹⁹

Hariri ile Esad rejimi arasındaki görüşmeler ilerleyen günlerde daha da artı. Suriye rejimi açıkça Hariri'nin Batı'nın desteğiyle Suriye'nin Lübnan'daki etkinliğini azaltmak için çalıştığını düşünmekteydi. Nitekim Hariri de Lübnan'ın egemenliğini yeniden tesis etmek için Suriye askerlerinin Lübnan'dan çıkartılması gerektiğini düşünmekle birlikte bu sorunu ülkeyi bir iç savaşa sürüklemekten kaçınmak istemekteydi. Bu nedenle Rustom Gazali'ye Suriye'nin yanında olacağına dair teminat vermişti. 28 Ağustos'ta toplanan Bakanlar Kurulu'nda Lahud'un görev süresinin uzatılmasına yönelik yasal değişiklik gündeme alındı ve teklif oy çokluğuyla kabul edildi. Görev süresinin uzatılmasının Bakanlar Kurulunda konuşulmasının ardından, bu kez ABD ve Fransa 1559 sayılı karar tasarısını BM gündemine almak için çalışmalarını yoğunlaştırdılar. Hariri'nin danışmanlarından Nohad Mashnouq'a göre Başbakan karar tasarısı hakkında önceden bilgi sahibiydi ve bu konuda Suriye rejimine karar tasarısını engelleme yönünde birlikte çalışma yönünde bazı özel mesajlar göndermişti. Ancak Esad yönetimi ABD'nin Lahud yüzünden Suriye ile ciddi bir kavgaya girmeyeceğini öngörmekteydi. 2 Eylül günü BM Güvenlik Konseyi sözkonusu karar tasarısını kabul etmesi Lübnan ve Suriye'de büyük bir şok dalgası yarattı. Suriye yanlısı Lübnan Meclisi karardan hemen bir gün sonra Lahud'un görev süresini Meclis oylamasına sundu. Muhalif Maruni milletvekillerinin yanı sıra Velid Canpolat'ın 17 milletvekili ile Hariri'nin listesinde yer alan ve sürekli bir şekilde Suriye istihbaratından ölüm tehditleri alan Trabluslu muhalif milletvekili Ghaston Khoury'nun dışında Hariri'nin kendisi bile Lahud'a evet oyu verdi. Aynı gece Lahud'un köşkünde yapılan kutlamalara katılmayan Başbakan, evinde yeni kabinesini oluşturmak için çalışmalarını başlatmıştı. Suriye, Hariri'ye istediği kişileri kabineye almakta özgür olduğu belirtmişti. Hariri, Patrik Sfeir'in desteklediği muhalifleri de listeye ekleyerek ulusal uzlaşma hükümeti oluşturmayı amaçlamaktaydı.²⁰

Yeni hükümetinin Suriye'nin müdahaleleriyle oluşturulmasına karşın Hariri sert bir tepki göstermedi. Ancak, Lübnan'da Sünniler arasında Suriye karşıtlığı güçlenmeye başlamıştı. Sünni politikacıların bir kısmı Suriye'nin Hariri ile ilişkilerinde kullandığı dili ve yöntemi eleştirmekteydi. Bununla birlikte Hariri kamuoyu önünde doğrudan Suriye karşıtı bir söylem ve demeç vermemeye

---

¹⁹ Blanford, op. cit., s. 102

²⁰ Ibid., s. 107

özen göstermekteydi. Suriye rejimi ise özellikle Dürzi lider Velid Canpolat'ın muhalif Marunilerle birlikte hareket etmesine ve kamuoyunda Suriye karşıtı söylemlerde bulunmasına tepki göstermekteydi. Taraflar arasındaki ilişkiler 1 Ekim günü Mervan Hamadeh'e düzenlenen suikast girişimi sonrası tamamen koptu. Velid Canpolat saldırıyı, Suriye'nin otoritesini tanımak istememelerinden dolayı gerçekleştirildiğini öne sürerek Esad rejimini sert bir şekilde suçlayan açıklamalarda bulundu. Hastane'de Hamadeh'i ziyaret etmekte olan Canpolat'ı yurtdışından telefonla arayan Hariri ise, kendisine zırhlı bir araç gönderdiğini ve o aracı kullanmasını istemişti. Her iki lider de sıranın kendilerine gelmesinden çekindikleri için güvenlik önlemlerini artırdılar. Ancak Hariri gene de Suriye'nin kendisini öldüremeyeceğini yakın arkadaşlarına söylemekteydi.²¹

Bu suikast girişiminden hemen sonra Nebih Berri aracılığıyla Suriye, Başbakan Hariri'ye bazı özel isteklerde bulundu. Hariri, bu istekleri kabul etmek yerine doğrudan bir istifa dilekçesi yazarak Başbakanlıktan çekildiğini açıkladı. İstifa mektubunun son cümlesi ise “*Yüce Lübnan'ı ve onun iyi insanlarını Allah'a emanet ediyorum*” oldu.²² Bu gelişmeye hazırlıklı olan Suriye rejimi ise Kerami Başbakanlığında yeni bir hükümet kurdurdu. Bu süreçten sonra Hariri Lübnan'ı terk etmek yerine 2005 Mayıs'ında yapılacak olan seçimlere hazırlanmayı seçti. Bu süreçte ulusal bir diyalog geliştirerek tüm mezheplerden politikacıları ortak bir liste etrafında toplamaya çalıştı. Ancak daha ziyade Suriye karşıtı gruplarla işbirliğini geliştirme çabası Suriye'nin dikkatinden kaçmamıştı. Esasında Hariri 2005 seçimlerinde güçlü bir oy alırlarsa Suriye ile karşılıklı sorunlarını konuşabileceklerini ümit etmekteydi. Seçim çalışmalarını bu amaç üzerine yürütmekteydi. Ancak, iç muhalefetin ve uluslararası toplumun Suriye'ye karşı uyguladığı baskıyı artırdığı bir dönemde Hariri'nin güçlü bir iktidar partisi olma isteği Şam'ın Lübnan politikasında yeni bir dönemin açılmasına yol açabilirdi.

Tüm bu gerginlikler ve krizlerin sürdüğü 15 Şubat'ta Refik Hariri'nin bombalı bir suikast sonucu öldürülmesi üzerine gözler bir kez daha Esad rejiminin üzerine çevrildi. Suikastı takip eden saatlerde binlerce Lübnanlının katıldığı gösteriler bir anlamda Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesine yol açacak “Sedir Devrimi'nin” başlangıcı oldu. Diğer bir deyişle 1992-1998 ve 2000-2004 arası dönemde Lübnan'ın Başbakanı olan Refik Hariri'nin 14 Şubat 2005'te öldürülmesi Beyrut siyasetini bir ayırım noktasına daha taşıdı. Suriye'nin bu suikastta, en hafif ifadeyle, rol oynamış olduğu düşüncesi ülkedeki Suriye varlığını bir kez daha siyasi tartışmaların merkezine oturttu. Ancak bu kez diğer tartışmalardan farklı olan Sünni'lerin de Suriye karşıtı bloğa katılmış olmasıydı. Kerami hükümeti dışındaki hemen hemen tüm Sünni gruplar suikasttan Suriye

---

²¹ Ibid., s. 115

²² Ibid.

rejimini sorumlu tutmuş ve gerçekleşen protesto eylemlerinde de ön saflarda yer almışlardı.²³ Bu tarihten itibaren Lübnan'da siyasetin genel hatlarıyla Suriye'nin varlığı üzerinden şekillenmeye başladığını ve Suriye'nin oynadığı rolü destekleyenlerin ve karşı olanların oluşturduğu farklı koalisyonların önemli siyasi aktörler haline geldiğini söylemek yanlış olmaz.

14 Mart'ta Şehitler Meydanı'nda Hariri suikastını protesto etmek üzere bir araya gelen ve daha sonraları 14 Mart Güçleri olarak anılmaya başlayan gruplar ülkede Suriye varlığına karşı olan kesimleri bir araya getirdi. Sünni politikacıların yanı sıra, Velid Canpolat'ın İlerici Sosyalist Partisi (Dürzi), Maruni Kilisesi, Falanjist Parti (el-Ketaib) ve Lübnan Güçlerinin eski lideri Samir Caca'ya bağlı gruplar, Michael Aoun²⁴ taraftarları Suriye karşıtı bloğun oluşmasında liderlik rolü oynadılar. Bu grupları birleştiren ortak amaç ise Lübnan'daki Suriye askeri, istihbarat ve politik kontrolünün kesinkes son bulması ve Suriye'nin Lübnan'ın egemenliğini tanımamasını sağlamaktı.²⁵ Suriye karşıtı kesimin 14 Mart sonrası dönemde de Suriye'nin Lübnan'dan asker çekmesi için eylemlerini artırması Şam yönetimi üzerindeki iç ve dış baskıların yükselmesine yol açmıştı. Şii'ler dışındaki tüm kesimlerin yoğun destek verdiği Suriye karşıtı eylemler, Esad rejiminin gösterileri kontrol altına almasını imkânsız hale getirmişti. Sünni'lerin Suriye karşıtı bir pozisyona gelmeleri, Şam'ın Lübnan'daki varlığını açıkça tehdit altına almıştı. 7 Nisan 2005 tarihinde de BM Güvenlik Konseyi Hariri suikastının araştırılmasında Lübnan otoritesine yardımcı olması amacıyla Uluslararası Bağımsız Araştırma Komisyonu'nun kurulması yönünde 1595 Sayılı Karar tasarısını kabul etmişti. Bu gelişme Suriye rejimi üzerindeki uluslararası baskıların artacağına işaret etmekteydi. Nitekim, artan baskılara daha fazla dayanamayan Esad rejimi, 27 Nisan 2005'te Lübnan'da kalan yaklaşık 14 bin askerini de çekmek zorunda kalmıştı.

Suriye'nin çekilmesinden sonra gerçekleşen Mayıs 2005 seçimleri yıllar sonra ülkede Suriye'nin askeri varlığı olmadan gerçekleştirilmiş olan ilk bağımsız seçimlerdi. Seçimlerde iki ana grup, Suriye karşıtı 14 Mart koalisyonu ile başını Hizbullah'ın çektiği Suriye taraftarı 8 Mart grupları yarıştı. Mayıs

---

²³ Mülakatlar, 14 Mart 2008, Beyrut.

²⁴ Eski Genelkurmay Başkanı olan General Aoun, Cumhurbaşkanı Emin Cemayel tarafından 1988 yılında Başbakan olarak atanmıştı. Ancak, bir Hristiyan'ın Başbakan olarak atanmasına karşı çıkan Müslümanlar da görevden alınan Salim Hoss liderliğinde Batı Beyrut merkezli yeni bir hükümet kurmuşlardı. Taraflar arasındaki çatışmalar 13 Ekim 1990 tarihine kadar sürmüş, sözkonusu tarihte Suriye askerlerinin de desteğiyle Aoun hükümeti dağıtılmıştır. Fransız büyükelçiliğine sığınan Aoun, daha sonra Lübnan'ı terk ederek Fransa'da yaşamaya başlayacak. Suriye askerlerinin Lübnan'dan çıkmasından hemen sonra Lübnan'a geri dönen Aoun'un politik çizgisi Hizbullah ile ittifak oluşturmasının ardından Maruniler arasında bir tartışmaya yol açacaktır. Aoun hakkında daha fazla bilgi için bkz., <http://www.generalaoun.org/> (e.t. 17.10.2007)

²⁵ Mervan Hamadeh, Mülakat, 14 Mart 2008, Beyrut,

seçimleri aynı zamanda ülkedeki ideolojik bölünmenin mezhepsel bölünme ile birleşmesiyle yeni bir döneme işaret ettiğinden tarihi bir öneme sahiptir.²⁶

2005 Seçimleri ve Lübnan'daki Krizin Derinleşmesi

2005 seçimleri Lübnan tarihinde Suriye işgalinin sona erdiği bir tarihte gerçekleştirilmiş olması açısından gerçekten önemsenmesi gereken bir olaydır. 1976 Haziranında en sonunda Lübnan'ı askeri anlamda kontrol etmeyi başaran Hafız Esad'ın kamuoyuna verdiği ilk demeç, “*tarih boyunca Suriye ve Lübnan her zaman bir ülke ve bir halk olmuştur. Bu halen böyledir. Bu gerçek herkes tarafından anlaşılmalıdır*”²⁷ olmuştur. Bu tarihten 2005 Mayısına kadar geçen süre içerisinde Suriye Lübnan'daki her türlü politik veya toplumsal gelişme karşısında müdahaleci bir pozisyon içerisine girmiştir. Dolayısıyla askeri anlamda geri çekilme Suriye'nin Lübnan'ı egemen bir devlet olarak görme noktasına geldiği anlamına gelmemektedir. Nitekim, 2005 seçimleri de yukarıda belirtildiği gibi iki blok arasında geçmiştir: ABD tarafından desteklenen 14 Mart hareketi ile Suriye ve İran'ın desteğini arkasına alan 8 Mart hareketi. 14 Mart grubu içerisinde Müstakbel/Gelecek Hareketi Lideri Saad Hariri, Fuad Sinyora, İlerici Sosyalist Partisi Lideri Dürzi Velid Canpolat, Ermeni Hıncak Partisi yanlıları, Maruni Lübnan Güçleri Lideri ve tutuklu Samir Caca, Maruni Kataip Partisi yandaşları, Suriye karşıtı politikalarıyla öne çıkan Maruni Kilisesi ve onun lideri Patrik Sfeir'i saymak gerekir. Değişim ve Gelişme Listesi adı altında seçime katılan Hizbullah ile Emel Partisi ise 8 Mart hareketinin liderliğini yapmaktadırlar. 8 Mart grubunun içinde Hizbullah Genel Sekreteri Hasan Nasrallah, Şii Emel Partisi Lideri Nebih Berri, eski Cumhurbaşkanı Emil Lahud, Reform ve Değişim Bloku adı altında seçime katılan bir zamanların Suriye karşıtı Maruni lideri Michael Aoun, eski bakanlardan Süleyman Franjiye, Ermeni Taşnak Partisi yandaşları, Dürzi Talal Arslan, Refik Hariri'nin istifasından sonra Başbakanlığı üstlenen Sünni Ulusal Buluşma Lideri Ömer Kerami, Suriye Ulusal Sosyalist Partisi, eski başbakanlardan Selim Hoss ile bazı bağımsızlar ile küçük partiler yer almaktadır. Bunların yanı sıra seçimlerin bir diğer şaşırtıcı gelişmesi ise seçim sürecinde Suriye karşıtı politikalarını değiştiren ve Hizbullah ile bir diyalog içerisine giren Michael Aoun'un Suriye yanlısı blok ile hareket etmesi olmuştur. Reform ve Değişim Bloku adı altında seçime katılan Aoun taraftarlarının Lübnan Güçleri'nin liderliğini yapan Samir

---

²⁶ Meliha Altunışık, “*Lübnan Krizi: Nedenleri ve Sonuçları*”, İstanbul: Tesev Yayınları, 2007, ss. 18-20.

²⁷ Elias Bejjani, “Syrian Army in Lebanon, What for!!!”, *Canadian-Lebanese Human Rights Federation*, 23 Apr., 2001, <http://www.clhrf.com/elias.english/elias19.4.01english-.htm>, (e.t. 02.02.2008)

Caca'dan daha fazla milletvekili çıkartması ise Marunilerin geleneksel Suriye düşmanlığı konusundaki politikalarının sorgulanmasına yol açmaktadır.²⁸

2005 seçimleri Lübnan'daki siyasal süreç açısından bir dönüm noktası olmuştur. Seçimler dört ayrı dönemde gerçekleşti. Ülkenin değişik bölgelerindeki seçmenler 128 sandalyeli meclis için ayrı zamanlarda sandık başına gittiler. Beyrut'taki seçimler 29 Mayıs'ta gerçekleşti. Şii'lerin yoğun olarak yaşadığı Güney Lübnan'daki seçimler 5 Haziran'da gerçekleşti. Beka Vadisi ve Lübnan Dağı'ndaki seçimler 12 Haziran'da gerçekleşirken, kuzey Lübnan'daki seçimler ise 19 Haziranda gerçekleşti. Milletvekili dağılımına bakıldığında ise şöyle bir tablo ile karşılaşılmaktadır.

Bölgeler	Sandalye	Sünni	Şii	Dürzi	Alevi	Maruni	Rum Katolik	Rum Ortado.	Evanjel ist	Ermeni Katolik	Ermeni Ortado.	Diğer Azınlık
Beyrut	19	6	2	1		1	1	2	1	1	3	1
Akkar	7	3			1	1		2				
Kuzey Lübnan	21	8			1	8		4				
Lübnan Dağı	35	2	3	5		19	2	3			1	
Güney Lübnan	12	2	6			2	2					
Nebati	11	1	8	1				1				
Beka (Bati Be ka)	13	3	2	1		2	2	2			1	
Baalbek -Hermel	10	2	6			1	1					
Toplam	128	27	27	8	2	34	8	14	1	1	5	1

Kaynak: http://www.lebanonwire.com/0502/draft_election_law_2005.pdf

²⁸ Lübnan'da görüştüğümüz bir çok Maruni, Michael Aoun'un neden politika değiştirdiği konusunda elle tutulur bir cevap verilmediğini ifade etmektedirler. Aynı zamanda Aoun taraftarı Maruni'ler de Aoun'un Suriye ve Hizbullah konusundaki politikalarına destek vermediklerini ancak Samir Caca'nın geçmişte bir çok Maruni liderin öldürülmesi olayında doğrudan yer aldığından kendisini desteklediklerini ifade etmişlerdir. Samir Caca, eski başbakanlardan Raşid Kerami, Elias Zayek, Dony Şemun, Şemun'un karısı ve iki çocuğunun yanı sıra birçok Maruni asker ve politikacının öldürülmesinden sorumlu tutulmaktadır. Nuriye Mubarek, Mulakat, Beyrut, 14 Mart 2008, Michael-Samir Derviş, Mülakat, 12 Mart 2008, Beyrut. Ayrıca bkz., M. Ali Çelebi, "Lübnan'ı Saran Korku Bulutları, *Libre News Haber Ajansı*, 07/11/2007 <http://www.librenews.eu/index.php?style=other&section=writers&wid=18&aid=489>

İlk seçimlerin yapıldığı Beyrut'ta Suriye karşıtı blok 19 milletvekilliğinin tümünü kazanmasına karşın seçimlere katılım oranı yüzde %28'lerde kalmıştı. Bir çok politikacı Saad Hariri'nin aday listesi açıklanınca, adaylıktan geri çekilmişti. Dolayısıyla seçim sonuçları daha önceden belli olmuştu. Seçimlere katılımın düşük olmasının bir diğer nedeni de Michael Aoun, Ermeni Taşnak Partisi ve muhalif Kataip partisi üyelerinin Beyrut'taki seçimleri protesto etmesinden kaynaklanmaktaydı.²⁹ Ayrıca Şii'ler Hariri karşıtı bloğun önderliğini yaptıklarından onlar da Beyrut'taki seçimlere ilgisiz kaldılar. 420.630 seçmene sahip Beyrut'taki seçimlere katılımı sağlayan grupların başında ise Sünni ve Dürzî'ler gelmekteydi. Nitekim seçimlere katılım oranının Sünnilerde %55-60, Dürzîlerde ise %75-80 civarındaydı.³⁰ Diğer yandan bazı Hıristiyan gruplarında katılım oranının ise %10 civarında kaldığı öne sürülmektedir.³¹ Beyrut, diğer Lübnan kentlerinden farklı olarak toplumun tüm kesimlerinin birlikte yaşadığı bir şehirdir. Oysa Baalbek veya Sur'un büyük çoğunluğu Şii'dir. Şii adayların kesin kazanacağını belli olduğu bu gibi bölgelerde de katılım oranı %50'lerde kalmıştı. Bu bölgedeki Suriye karşıtı partileri destekleyen seçmenler, Hizbullah-Emel ittifakına oy vermemek için sandık başına gitmemişlerdi. Örneğin Güney Lübnan birinci bölgedeki katılım oranı %46 da kalırken, ikinci bölgede de %43'e kadar düşmüştü.³² Dolayısıyla 14 Mart grubuna verilen halk desteğini Beyrut'taki seçime katılım oranlarından hareketle analiz etmek, Lübnan'daki gerçeklikle uyuşmamaktadır.

Beyrut'ta seçim sonuçlarının açıklanmasının ardından Newsweek'e verdiği mülakatta Saad Hariri, Suriye yanlısı Cumhurbaşkanı Lahud'un görevi bırakması gerektiğini ve Lübnan'da kimsenin Lahud'u istemediğini söylemişti. Suriye'nin Lübnan'ı komşu bir ülke olarak görüp onun egemenliğine saygı göste-

---

²⁹ *Ain al Yaqeen News*, "Beirut Pledges Allegiance to Martyr Rafiq Hariri's Lists",

(Beirut), 3 June, 2005, <http://www.ain-al-yaqeen.com/issues/20050603/feat7en.htm>

³⁰ Beyrut'taki seçmenlerin mezheplere göre dağılımına bakmakta yarar vardır. Sunni:

181,678, Şii: 57,029, Armeni Ortodoks: 47,169, Rum Ortodoks: 42,287, Maroni:

24,711, Rum Katolik: 9,682, Suryani Katolik: 8,232, Latin: 5,822, Yahudi: 5,534,

Suryani Ortodoks: 5,246, Dürzi: 5,073, Armeni Protestant: 3,720, Protestant: 3,190,

Keldani Katolik: 1,364, Assyrian/ Nasturi: 387, Keldani: 229, Alevi: 215, Adventistler:

177, Keldani Ortodoks 111, Bahai: 33, Evanjalist: 8, Sundries: 1., bkz., *Lebanonwire*

News, "Elections 2000 Chronology: Last event First", (Beirut)

<http://www.lebanonwire.com/prominent/elections2005/chronolgy.asp>, (e.t. 18.02.2008)

³¹ Walid Phares, "Who Won Lebanon's Elections?," *Middle East and North Africa*

Election Guide, 21 June, 2005, [http://www.mena-](http://www.mena-electionguide.org/details.aspx/2/Syria/8/Election%20Results/article147)

[electionguide.org/details.aspx/2/Syria/8/Election%20Results/article147](http://www.mena-electionguide.org/details.aspx/2/Syria/8/Election%20Results/article147), (e.t.

12.12.2007)

³² *Lebanonwire News*, "Elections 2005 Lists and Candidates",

http://www.lebanonwire.com/prominent/elections2005/full_results.asp, (e.t.

12.11.2007)

ren bir ilişki geliştirmesi gerektiğinin altını çizen Hariri'ye göre Lübnan'da Esad rejimi ile işbirliği içinde bazı konumlar elde etmiş olan herkesin görevini bırakması gerekmektedir.³³

Hariri'nin beklentisi özellikle Lübnan Dağı ve kuzey Lübnan'da yapılacak seçimlerde bir başarı elde ederek en azından güçlü bir hükümetin kurulmasına yol açacak üçte iki çoğunluk elde etmektir. Zira güney Lübnan ve Baalbek'de Hizbullah ve Emel'in tartışmasız bir üstünlüğü vardı. Bu yüzden Hariri'nin amacı kuzeyde ve Lübnan Dağı'ndaki milletvekilliklerini kazanıp mümkün olursa Hizbullah'ı da silahsızlandırabilecek bir politik güç elde etmektir. Nitekim, Beyrut bölgesindeki seçimlerin hemen akabinde Saad Hariri'nin bu yönde açıklamalar yapması Hizbullah'ı telaşlandırmıştı. Beyrut'taki Hariri koalisyonunun seçim zaferinden hemen sonra taraftarlarına yaptığı bir konuşmada Şeyh Hasan Nasrullah, "*bizler bu parlamentodaki gücümüzü artırmak için herşeyi yapmalıyız*" demektedir. Nasrullah 1559 Sayılı Karara atfen gündeme getirilen silahsızlandırma girişimlerine yönelik olarak "*bu Meclis, bizim en büyük güvencemizdir*" ifadesini kullanarak seçimlerin kendileri açısından yaşamsal öneme sahip olduğunu ortaya koymuştu.³⁴ Nasrullah'ın konuşması Saad Hariri'nin Hizbullah'ın silahsızlandırılmasını gündeme getirmesinden birkaç gün sonra gerçekleşmişti. Beyrut bölgesindeki seçimlerin bitmesinden hemen sonra 2 Haziran'da Newsweek muhabirinin Hizbullah ve ABD arasındaki ilişkilere yönelik sorduğu soruya verdiği cevapta Saad Hariri, "*biz onları silahsızlandıracağız. Biz onlarla oturup konuşacağız ve bir çözüme varacağız*" ifadesini kullanmıştı. Seçim sürecinin devam ettiği bir dönemde yapılan bu açıklama Hariri cephesinin Hizbullah'ın silahsızlandırılmasına yönelik bazı projelere sahip olduğunu bir kez daha göstermişti.³⁵ Bu nedenle Şii örgütler olabildiğince daha fazla milletvekili çıkartmaya yöneldiler. Yoğun çalışmalarının bir sonucu olarak Emel Partisine bağlı 15 aday ve Hizbullah'a bağlı 14 aday milletvekili seçimlerini kazandı. Ayrıca kendileriyle ittifak yapan ve Baalbek, Jezzine, Hasbaya ve Seyda-Zahrani seçim bölgelerinden aday olan Sünni ve Hıristiyan adayların kazanmasını da sağladılar.³⁶ Daha sonra bu iki partinin desteğiyle bağımsız seçilen iki aday da Hizbullah'ın yanında yer alacaktı. Böylelikle Hizbullah ve Emel'in ortak listesi Lübnan'da gerçekleşen seçimlerde 35 milletvekili çıkartarak önemli bir güç olduklarını göstermişti. Bununla birlikte Hizbullah'ın Cumhurbaşkanlığı ve buna benzer önemli kararlar üzerinde etkin bir güç olması için en az üçte birlik bir sayıya ulaşması gerekirdi. İşte bu nedenle tüm

---

³³ *Ain al Yaqeen News*, loc. cit.

³⁴ Phares, loc. cit.

³⁵ *Ain al Yaqeen News*, loc. cit.

³⁶ Seçim bölgeleri ve adayların bağlı olduğu topluluklar için bkz., *Lebanonwire News*,

"Detailed Lebanon's 2005 Parliament Power Map",

http://www.lebanonwire.com/prominent/useful_data/parliamentary_blocs_05_details.asp, (e.t. 12.11.2007)

gözler Michael Aoun, Ömer Kerami, Talal Arslan ve Süleyman Franjiye'nin üzerine çevrilmişti.

Dolayısıyla Lübnan seçimlerin en tartışmalı bölgesi Lübnan Dağı ve Trablus ile Akkar'ı içeren kuzey Lübnan seçim bölgeleriydi. Lübnan Dağı seçim bölgesinin toplam milletvekili sayısı 35 olmakla birlikte bunlardan 19 tanesi Marunîlere ve 5 tanesi de Dürzî kontenjanına ayrılmıştır. 6 seçim bölgesine ayrılan Lübnan Dağı'nda en önemli kontenjanlar Kisrevan, Metn, Jbeil ve Aley-Şuf seçim bölgesidir. Michael Aoun'un ortak listesi Kisrevan, Metn ve Jbeil'i içeren seçim bölgelerinde 15 milletvekili çıkarmıştır. Metn'te Amine Cemayel'in* yaklaşık 1.900 oy farkıyla kazanmasından sonra geriye kalan yedi sandalyenin tümünü Aoun'un listesi kazanmıştı.³⁷ Metn'deki Rum Ortodoks ve Ermeni oyları da Aoun'un ittifakını desteklemişti. Böylelikle General Michael Aoun'un ittifakı 21 milletvekilliğini garanti ederek Lübnan Dağı'ndaki Marunîlerin ve diğer Hıristiyan grupların desteğini arkasına almış olmaktadır.³⁸

Bununla birlikte Baabda-Aley ve Şuf bölgesindeki seçimlerde Michael Aoun'un Velid Canpolat karşısında bir başarı sağlayamaması, Kisrevan'daki başarısının gölgelenmesine yol açtı. Bu bölgelerdeki seçimlerde Canpolat'ın desteklediği adaylardan 15 tanesi Meclise girmeyi başarmıştı. Ayrıca Marunî Patriği Sfeir de Aoun'u desteklememekteydi. Velid Canpolat bir konuşmasında Patriğin Aoun hakkında açıkça "*başarısız bir asker ve başarısız bir politikacı*" olduğunu söylediğini ifade etmişti.³⁹ Nitekim Patrik ile Aoun arasındaki gerginlik seçimlerden sonra daha da artacaktı.

Seçimlerin son turunun yapılacağı kuzey Lübnan seçimleri hem 14 Mart hem de 8 Mart hareketi açısından hayati bir önem kazanmıştı. Kuzey Lübnan'ın çıkarttığı milletvekili sayısı 28'dir. Ancak, Şii'lerin milletvekili çıkartma hakkının bulunmadığı kuzey bölgesindeki seçimlerde 14 Mart hareketi daha

---

* Pierre Cemayel'in öldürülmesinden sonra boşalan milletvekili için yapılan seçimlerde Ermeni ve Rum oylarının desteğini arkasına alan Aoun'un adayı kazanmıştı. 14 Mart grubunun adayı olan eski Cumhurbaşkanılarından Emin Cemayel seçimleri kaybetmekle birlikte, Aoun'un adayının Maruni oylarıyla seçilmediği gündeme gelmiştir. Çünkü, 418 oy farkıyla seçimi kaybeden Emin Cemayel 39.116 oy olmuştu. Oysa yeğeni Amine Cemayel ise yalnızca 29,421 oy alarak kazanmıştı. Bkz., *Ya Libnan News*, "Lebanon Declares Official Results of Beirut by-Elections", (Beirut) 6 Aug., 2007, http://yalibnan.com/site/archives/2007/08/lebanon_declare.php, (e.t. 23.02.2008)

³⁷ *Ya Libnan News*, "Official Election Results - Bekaa & Mount Lebanon", (Beirut), 14 June, 2005, http://yalibnan.com/site/archives/2005/06/official_electi_1.php, (e.t. 29.10.2007)

³⁸ *Lebanonwire News*, "Detail..", loc. cit.

³⁹ *Ya Libnan News* "Victorious anti-Syrians lead new era for Lebanon", (Beirut), 20 June, 2005, http://yalibnan.com/site/archives/2005/06/victorious_anti_1.php, (e.t. 26.11.2007)

şanslı görünmekteydi. Buna rağmen 8 Martçılar ve Aoun seçimleri kazanmak için yoğun bir çaba içerisine girdiler. Bu nedenle Aoun, Suriye yanlısı olarak bilinen Zogarta'lı politikacı Süleyman Franjiye'ye ile işbirliği yapmıştır. Ancak Suriye karşıtı liderlerin basın önünde eleştirdikleri Franjiye kuzey Lübnan'daki seçimleri Hariri'nin listesi karşısında kaybetmiştir. Franjiye "seçimleri kaybetmiş olmamıza rağmen kuzeydeki Hıristiyanların gerçek temsilcisi biziz" diye bir açıklama yapmıştı⁴⁰ ve esasında Franjiye haklı olabilirdi. Çünkü, Trablus'u da içeren seçim bölgesinde yer alan 4 önemli Hıristiyan bölgesinin üçünde salt Maruni oyları düşünüldüğünde Franjiye taraftarlarının rakiplerinden daha fazla oy aldığı ileri sürülebilir. Ancak, Sünnilerin Hariri'nin listesine oy vermeleri sonucu bu listede yer alan Hıristiyan adaylar Beyrut'a temsilci olarak gitmişlerdir. Dolayısıyla Sünni oylarının Maruniler arasındaki rekabette belirleyici olduğu görülmektedir.⁴¹ Ancak, bu durum diğer bölgelerden temsilci olarak muhalefetin listesinden seçilen milletvekilleri için de geçerlidir. Michael Aoun'un listesinden seçilen bazı Maruni milletvekilleri de seçim bölgelerindeki Ermeni, Şii veya Rum Ortodoks oyları sayesinde seçilmişlerdi. Örneğin, Beyrut gibi karışık seçmenlerin bulunduğu Beka İkinci Bölgedeki Maruni oyları yaklaşık 24 bin, Şii oyları yaklaşık 20 bin ve Ermeni Ortodoks oyları da 8 bin 500 civarında olmasına karşın, Aoun ile ittifak yapan Elias Joseph'in listesinde yer alan Maruni Salim Aoun 36.408 oy alarak seçilmişti. Elias'ın listesinde yer alan Ermeni Ortodoks George Qassarji ise 35.065 oy almıştı. Dolayısıyla her iki adayın da diğer topluluklardan aldıkları oyla seçildikleri açıktır.⁴²

Trablus'taki seçimlerinde Sünni adaylarından Suriye yanlısı Başbakan Ömer Kerami de kaybedenler arasındaydı. Ömer Kerami 8 Mart koalisyonu içerisinde yer almaktaydı. Trablus'taki seçimlerin ardından yaptığı açıklamada Kerami, Saad Hariri'yi parasal gücünü ve mezhepsel ayrımcılığı öne çıkartarak seçimleri kazanmakla suçlamıştı. Kerami ayrıca Hariri ve onu destekleyen dış güçlerin Kerami ailesini hiç bir zaman susturamayacağını da ifade etmişti.⁴³ Hariri'nin listesinin Lübnan seçimlerinin son turunu oluşturan kuzey Lübnan'daki 28 sandalyenin tümünü kazanması, 14 Mart hareketine iktidarın kapısını açmıştır.⁴⁴

Seçimin sonunda 35 yaşındaki genç iş adamı Saad Hariri'nin içerisinde yer aldığı Suriye karşıtı ittifak toplam 72 sandalye kazanmayı başararak hükümeti tek başına kurmayı garanti altına aldı. Bu ittifak içinde Hariri'nin Partisi 36

---

⁴⁰ Esther Pan, "Lebanon: Election Results", *Council on Foreign Relations*, June 20, 2005, <http://www.cfr.org/publication/8195/lebanon.html>, (e.t. 07.01.2008); *Ya Libnan News*, "Victorious..", loc. cit.

⁴¹ Phares, loc. cit.

⁴² *Lebanonwire News*, "Elections 2005..", loc. cit.

⁴³ *Ya Libnan News*, "Victorious..", loc. cit.

⁴⁴ *Ya Libnan News*, "Official Election results for North Lebanon", (Beirut), 21 June, 2005, http://yalibnan.com/site/archives/2005/06/_lebanons_inter.php

sandalye kazanmıştı. Velid Canpolat ise 15 aday çıkartmıştı. Ayrıca The Qornet Shehwan ittifakı 14, Trablus Blok 3, Demokratik Sol Blok 1 ve Demokratik Yenileşme Blok 1 milletvekili çıkartmıştır. Bağımsız seçilen Nicholas Fattoush ve Robert Ghanem de Suriye karşıtı ittifakın üyesiydiler. Seçimlerde Hizbullah ve Emel ittifakı ise 33 milletvekili kazanmıştır. İttifak içerisinde Emel 15 milletvekili, Hizbullah 14, Suriye Ulusal Sosyalist Partisi 2, Baas Partisi 1 ve Lübnanlı muhalif Falanjistler de 1 milletvekilli çıkartmışlardır. Ayrıca bağımsız seçilen Kasım Haşim ve Oussama Saad da muhalefetin yanında yer almaktaydı. Michael Aoun'un ittifakı ise 21 milletvekili çıkartmıştır. Aoun'un partisi Özgür Yurtsever Hareketi 14 milletvekili çıkartırken, Halk Hareketi Bloğu 5 ve Metn Blok da 2 milletvekili kazanmıştır.⁴⁵ Genel bir değerlendirilme yapıldığında Hariri'nin listesinin %56.2 oranında oy aldığı görülmektedir. Oysa Saad Hariri'nin liderliğini yaptığı ittifak, seçimlerde %85-90 oranında oy alması durumunda, doğrudan Lahud'u istifaya zorlayabilecekti. Bu sonuçlardan da anlaşıldığı üzere Suriye karşıtı grubun Lahud'un görev süresinin bitimini beklemek ve yerine seçilecek yeni Cumhurbaşkanı'nın belirlenmesinde muhalif partilerle uzlaşmak zorunda kaldığı açıktı.

Sonuç olarak seçimleri Lübnan ulusal muhalefetinin liderliğini yapan Hariri'nin listesinin açık bir şekilde kazandığı görülmektedir. Hariri bu seçimlerde Sünnilerin yanı sıra dört önemli parti/liderle ittifak yapmıştı. Bunlardan birincisi Dürzi lider Velid Canpolat'dı. İkinci ittifak kurduğu lider ise Maruni lider Samir Caca'ydı. Ermeni Hıncak Partisi de Hariri'yi desteklemişti. Kataip Partisi liderlerinden Maruni lider Amine Cemayel'de bu ittifakın bir diğer üyesiydi. Ancak Hariri, Marunilerin yoğun olduğu bölgelerde istediği desteği bulamadı. Hariri'nin Suudi Arabistan ile yakın ilişki içerisinde yer alması ve Vahhabilik tartışmasının yanı sıra ittifak kurduğu liderlerin geçmiş eylemlerinin Marunilerin Michael Aoun'un yanında yer almasında rol oynadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla bu durum Marunilerin Suriye'yi destekledikleri anlamına gelmemelidir. Hatta tarihsel olarak bakıldığında Suriye karşıtlığının merkezinde Marunilerin olduğu herkes tarafından açıkça bilinmektedir. Ancak, Michael Aoun'un Hariri ile ittifak kurmaması ve Hizbullah ile anlaşması Suriye karşıtı grubun Meclis'te Cumhurbaşkanlığı gibi önemli kararlarda istediği politikaları uygulamasını imkansız hale getirmiştir.

SEÇİMLERİN ARDINDAN GELEN SİYASİ SUİKASTLAR

Seçimlerin ardından uluslararası kamuoyu Lübnan'da yeni bir dönemin başlamasını beklerken, ard arda gelen suikastlar serisi "Lübnan Rüyasının" gerçekleşmesi için zamanın ve koşulların henüz oluşmadığını göstermişti. Seçim sonrası yaşanan suikastlar ve sokak gösterileri, ülkesel, bölgesel ve küresel aktörlerin Lübnan'da eski yöntemleri kullanma yönündeki politikalarını sür-

⁴⁵ *Lebanonwire News*, "Detailed..", loc. cit.

dürme konusunda kararlı olduklarını göstermektedir. Lübnan'da Lahud'un görev süresinin uzatılmasının ardından başlayan suikast girişimleri Hariri'nin öldürülmesi ile doruk noktasına çıkmış ve ardından kesintisiz sürmüştür. Hariri sonrası dönemde öldürülen politik ve askeri liderlerin Suriye karşıtı olması dikkatleri Esad rejimine ve bu rejimi açıkça destekleyen Hizbullah'ın üzerine çekmektedir. Öldürülenlerden Velid Eydu'nun dışındakilerin tümünün Hıristiyan olması ise ayrıca not edilmesi gereken bir durumdur. Nitekim Hariri'nin yakın çalışma arkadaşı Sinyora'nın Başbakanlığında yeni hükümetin kurulmasının ardından gündeme gelen BM'nin Hariri suikastını araştırması ve ardından bir uluslararası mahkeme kurma girişimleri Suriye ve Suriye yanlısı grupların yoğun tepkisini çekmiştir. Buna rağmen Sinyora hükümeti ilk önce Hariri suikastının araştırılmasını ve ardında da BM'nin yardımıyla bir uluslararası mahkeme kurulması girişimlerine destek vermiştir. Ancak, tüm bunlar Lübnan'daki politik amaçlı suikastların durmasını sağlayamamıştır.

Hariri'ye düzenlenen suikast sırasında ağır yaralanan milletvekili Bassel Fleihan'ın Nisan 2005'te tedavi gördüğü hastanede yaşamını yitirmesinin ardından gerçekleşen ilk suikastta Suriye karşıtı akademisyen ve gazeteci Samir Kassir hedef alınmıştı. 2 Haziran 2005 tarihinde arabasına konan bombanın patlatılması sonucu yaşamını yitiren Kassir, Saint Joseph Üniversitesi'nde verdiği derslerin yanı sıra Nahar gazetesinde de haftalık yazılar yayınlamaktaydı. 1559 Sayılı Kararı destekleyen Kassir'e göre Suriye rejimi dışarıdan baskılarla demokratikleştirilmeliydi. Lübnan'ın Suriye'nin etkisinden bağımsız ve egemen bir ülke olması politikasını destekleyen Kassir, Esad rejimine muhalif yazılarını Suriye askerlerinin Lübnan'dan çekilmesinden sonra da yayınlamayı sürdürmüştü.⁴⁶ Samir Kassir'in öldürülmesinin hemen ardından bu kez geçmişte Lübnan Komünist Partisi'nin liderliğini yapan George Hawi hedef alınmıştı. Velid Canpolat'ın yakın arkadaşı olan George Havi, Suriye askerlerinin çekilmesinden sonra El Cezire'ye verdiği bir mülakatta 1977 yılında gerçekleşen Kemal Canpolat suikastının Hafız Esad'ın kardeşi ve şu anki Suriye Devlet Başkanı'nın amcası olan Rıfat Esad tarafından planlandığını belirtmişti. Havi, 1975-1976 iç savaşının son aylarından itibaren Suriye'nin Lübnan'daki varlığına destek vermiş ve daha sonra da Suriye'nin Lübnan politikasındaki önemli bir isim haline gelmişti. Havi, ayrıca Hariri suikastını araştıran BM gözlemcilerine de Suriye'nin politikaları hakkında bilgi vermişti. Ancak, Canpolat suikastıyla ilgili sözkonusu açıklamadan birkaç gün sonra George Havi, Suriye tarafından düzenlendiği ileri sürülen bir suikast sonucu 21 Haziran 2005 tarihinde yaşamını yitirmiştir.⁴⁷

---

⁴⁶Kassir hakkında daha detaylı bilgi ve yazıları için bkz. özel internet sitesine, <http://samirkassir.net/>

⁴⁷ Bkz., *Ya Libnan News*, "George Hawi knew who killed Kamal Jumblatt", (Beirut), 22 June, 2005, http://yalibnan.com/site/archives/2005/06/george_hawi_kne.php, (e.t.

Bombalı suikastlar serisinin bir diğer önemli hedefi ise gazeteci ve politikacı kimliği ile öne çıkan Gebran Tueni oldu. Hamadeh'in yeğeni olan Tueni'nin politik sahneye çıkışı 23 Mart 2000 tarihinde "*Beşşar Esad'a Açık Mektup*" adlı başyazısında oldu. Bu yazıda Tueni, Suriye askerlerinin Lübnan'dan çekilmesi ve Lübnan'ın egemenliği ve bağımsızlığının korunmasının önemi üzerinde durmuştu.⁴⁸ Tueni, "Sedir Devriminin" en önemli siyasal figürlerinden biriydi. Suriye askerlerinin Lübnan'dan çekildiği gün kaleme aldığı "*Hayal Gerçeğe Dönüştü... ve Lübnan Doğuyor*" adlı yazısında açıkça Suriye rejimini son 30 yıldır Lübnan'ı kendi çıkarlarına göre sömürmekle suçlamıştı. Yazıda 30 yıl sonra Lübnan'ın bir kez daha özgür, egemen ve bağımsız bir devlet olduğunu belirtmişti. Tueni bir çok yazısında Suriye'yi işgalci bir güç olarak suçlamıştı.⁴⁹ Tueni milletvekili seçildikten sonra yazdığı yazılarda da Suriye rejimini Hariri suikastı başta olmak üzere gerçekleştirilen diğer öldürme olaylarının baş sorumlusu olarak görmüştü.⁵⁰

Tueni'nin öldürüldüğü haberinin duyulmasının ardından editörlüğünü yaptığı An-Nahar gazetesi önünde toplanan binlerce kişi Suriye karşıtı sloganlar atarak, Esad rejimini Tueni'yi öldürmekle suçlamışlardı. Gazete önündeki Suriye karşıtı protesto gösterileri günler boyunca sürmüştü.⁵¹ 12 Aralık 2005 tarihinde Tueni'nin öldürülmesinin ardından Lübnan için uzun sayılabilecek bir ara dönemden sonra 21 Kasım 2006 tarihinde Cemayel ailesinin genç veliahdı ve dönemin Sanayi Bakanı Pierre Amine Cemayel uğradığı bir saldırı sonucu yaşamını yitirmiştir. Diğer suikastlardan farklı olarak Cemayel doğrudan kendisini hedef alan makineli tüfek saldırısı sonucu öldürülmüştü. Cemayel'in amcası eski Cumhurbaşkanı Beşşir Cemayel de 1982 yılında öldürülmüştü.⁵² Daha önce belirtildiği gibi Kataip Partisi'nden parlamentoya giren Cemayel, Suriye karşıtı politikalarıyla genç yaşta dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştı.

07.11.2007)

⁴⁸ Gebran Tueni, "Open Letter to Bashar Assad", *Al-Nahar News*, (Beirut), 23 March 2000. Aktaran, *The Middle East Intelligence Bulletin*, April 2000, Vol. 2 No. 4, http://www.meib.org/articles/0004_doc1.htm, (e.t. 07.11.2007)

⁴⁹ Gebran Tueni, "The Dream Came True... And Lebanon is Risen", *Al-Nahar News*, (Beirut), 27 April 2005
<http://www.naharnet.com/domino/tn/NewsDesk.nsf/getstory?openform&BAE29CB3BE4FD069C2256FF0005717FD>, (e.t. 07.11.2007)

⁵⁰ Gebran Tueni, "When Will the Syrian Regime Come to Its Senses?", *Al-Nahar* (Beirut), 01 Dec 05,
<http://www.naharnet.com/domino/tn/NewsDesk.nsf/getstory?openform&DE74C1A286BC9886C22570CC002AAF44>, (e.t. 07.11.2007)

⁵¹ Mülakat ve gözlemler, 12-14, 12, 2005, Beyrut.

⁵² 14 Eylül 1982 tarihinde öldürülen Beşşir Cemayel hakkında daha fazla bilgi için resmi wep sayfasına, <http://www.lebanese-forces.org/bach/biography.htm>, (e.t. 03.02.2008)

2000'deki seçimlere bağımsız aday olarak giren Cemayel'in öldürülmesi aynı zamanda Michael Aoun'un liderlik yarışında önemli bir rakibinden kurtulması şeklinde de algılanabilir. Michael Aoun'un son dönemde Hizbullah ve Suriye ile girdiği ilişkinin Marunî'ler üzerinde nasıl bir etki yarattığı ise henüz tam olarak kestirilememektedir. Ancak Cemayel'in öldürülmesi ile hali hazırda Aoun'a rakip olabilecek bir lider de bulunmamaktadır.

Cemayel'in ardından bu kez Suriye karşıtı görüşleri ile öne çıkan Sünni kökenli milletvekili Velid Eydu düzenlenen bombalı suikast sonucu yaşamını yitirmiştir. Eydu suikastının hazırlanışı ve uygulanışı itibarıyla Refik Hariri suikastına oldukça benzerlik göstermesi, suikastların bir merkez tarafından yürütüldüğü yönündeki kuşkuları güçlendirmiştir. Eydu, birçok konuşmasında Suriye'nin yanı sıra Hizbullah'a da sert eleştiriler yönelten bir politikacıydı. Şii bakanların istifasından sonra Başbakan Sinyora'yı istifaları kabul etmeye ve yerlerine yeni isimler atamaya davet eden Eydu, Hizbullah'ın lideri Nasrallah'ı da kamuoyu önünde Lübnan'a zarar vermekle suçlamaktan çekinmemekteydi.⁵³

Eydu'nun öldürülmesinden sonra 19 Eylül 2007 tarihinde Kataip Partisi üyesi milletvekili Antoine Ghanem'in öldürülmesi bir kez daha Lübnan'daki politik suikastlarda Suriye'nin gündeme gelmesine yol açtı. 2000 yılındaki seçimlerde Velid Canpolat'ın listesinden milletvekili seçilen Ghanem, Lahud'un görev süresinin uzatılmasına red oyu kullanmıştı. Bombalı suikastın ardından yayınlanan Al-Seyassah gazetesi Suriye istihbarat servisinin eylemi planladığını yazmıştı. Gazeteye göre suikastın planlayıcısı ve uygulayıcısı doğrudan Beşşar Esad'ın kız kardeşiyle evli Asıf Şevket'e bağlı Bassem Emad'di. Nitekim hükümet üyeleri de Suriye'yi suçlamışlardır.⁵⁴

Suikastlar, politikacıların yanı sıra Lübnan ordu komutanlarını da hedef almıştı. Lübnan'da ordunun üst düzey yetkililerinden General François El Hac'ın bombalı bir saldırı sonrası öldürülmesinin ardından iktidar Suriye'yi Lübnan'ın içişlerine karışmakla suçlarken, Suriye yanlısı partiler ise farklı bir bakış ortaya koymuşlardır. François El Hac'ın ismi Cumhurbaşkanı seçilen sözkonusu dönemdeki Genelkurmay Başkanı Michel Süleyman'ın yerine geçecek kişi olmasından dolayı önem kazanmıştı. 2008 Ocağında ise bu kez Lübnan İç Güvenlik Kuvvetleri Komutanlığı'nda görevli Albay Wissam Eid, diğerleri gibi kimin tarafından düzenlendiği henüz ortaya çıkmayan bombalı bir suikast sonucu öldürülmüştü. Emniyet Genel Müdürü Eşref Rifi, Eid'in ülkedeki bombalı saldırılarla ilgili son derece hassas dosyalardan sorumlu olan bir uzman

---

⁵³ *Ya Libnan News*, "Lebanon MP Walid Eido was the Target of Today's Explosion, (Beirut), 13 June, 2007,

http://yalibnan.com/site/archives/2007/06/lebanon_mp_wali_1.php, (e.t. 07.11.2007)

⁵⁴ *Ya Libnan News*, "Syrian plot to kill Lebanon's MP Ghanem exposed", (Beirut), 27 Sep., 2007, http://yalibnan.com/site/archives/2007/09/syrian_plot_to.php, (e.t. 07.11.2007)

olduğunu ve masasında Lübnan'da meydana gelen terörist patlamalarla ilgili dosyalar olduğunu ifade etmişti.⁵⁵

Hükümet ve Muhalefetin Suikastlara Tepkisi

Lübnan'da konuşulan konuların başında suikastların kimler tarafından işlendiği gelmektedir. Bununla birlikte tüm siyasi partilerin suikastların ardından farklı güçleri suçlaması dikkat çekicidir. Hükümeti oluşturan 14 Mart hareketinin liderlerine göre tarih boyunca sürekli bir şekilde Lübnan'a egemen olmak isteyen Suriye, yeni hükümetin yönetimindeki Lübnan'ı istikrarsızlaştırmak için kendisine muhalif liderleri öldürme politikasını hayata geçirmiştir. Nitekim bu çevreler, Beşşar Esad'ın bizzat Refik Hariri'ye söylediği şayet Lübnan'dan çıkartılmaya çalışılırlarsa Lübnan'ı başlarına yıkacakları sözlerinin gerçekleştiğini söylemektedirler. Muhalefetin liderliğini yapan Hizbullah ise Suriye'nin suçlanmasına karşı çıkmakta ve İsrail'i suçlama yoluna gitmektedir. Hizbullah'ı destekleyen Şii'lerin büyük bir çoğunluğu Suriye'nin suikastlarla ilişkilendirilmesine karşı çıkmaktadır. Diğer yandan Hariri taraftarı Sünnileri ile Canpolat, Suriye'nin yanı sıra Hizbullah'ın da sözkonusu suikastlarda görev aldığını ileri sürmektedirler. Karşılıklı suçlamalar Lübnan'ın gerçekten de iki ayrı kampa bölünmesine yol açmıştır.

14 Mart hareketinin liderlerinden olan Velid Canpolat Aralık 2006 tarihinde Cemayel suikastının hemen ardından yaptığı bir açıklamada Suriye'nin yanı sıra ilk kez Hizbullah'ı suikastların içinde olmakla suçlamıştır. Al Arabia televizyonuna verdiği mülakatta Canpolat: *"Tueni suikastının ardından gözlerimin önündeki sis dalgası kalktı. Ben artık yeter diyorum. Burada (Suriye ve Hizbullah arasında) politik, güvenlik ve istihbarat alanında karşılıklı bağlantı var. Araçlar, operasyonlar ve sonuçlar tümünde aynı. Bundan sonra ben onları (Hizbullah'ı) tümünde değil ancak bazı suikastların içerisinde olmakla suçlamaktayım. Hariri suikastı daha yüksek bir planlamanın sonucu gerçekleşmişti. Fakat diğer cinayetler burada (Lübnan'da) hazırlanmıştır"*. Canpolat'a göre Hizbullah, Tueni, Samir Kassir, George Hawi ve Pierre Cemayel suikastlarının içinde yer almıştır. Canpolat, Suriye karşıtı İletişim Bakanı Mervan Hamadeh'e düzenlenen suikast girişiminin ise doğrudan güney Lübnan'da hazırlandığını öne sürmüştü.⁵⁶

Saad Hariri de Suriye'yi hem babası Refik Hariri hem de diğer liderleri öldürmekle suçlamaktadır. Hariri Suriye rejiminin üç yıl önceki suikastı gerçek-

---

⁵⁵ *BBC Haber*, "Lübnan'da yine Bombalı Saldırı", 25 Ocak, 2008, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2008/01/080125_lebanon_blast.shtml, (e.t. 17.02.2009)

⁵⁶ *Ya Libnan News*, "Jumblatt Accuses Hezbollah of role in Lebanon Assassinations", (Beirut), 30 Dec., 2006, http://yalibnan.com/site/archives/2006/12/jumblatt_accuse_2.php, (e.t. 17.11.2007)

leştirdikten sonra Suriye karşıtı liderleri öldürme politikasını sürdürdüğünü ileri sürmüştür. Pierre Cemayel'in öldürülmesinin ardından kısa bir açıklama yapan Saad Hariri, “*her yerde Suriye'nin parmağının olduğuna inanıyoruz*” diyerek doğrudan Şam'ı hedef göstermiştir.⁵⁷

Dolayısıyla Lübnanlı Sünniler ile Dürzîlerin büyük bir çoğunluğunun sui-kastlardan başta Suriye'yi sorumlu tuttukları görülmektedir. 2005 seçim sonuçlarından hareketle Sünnilerin yaklaşık %70-75'i Saad Hariri'nin liderliğindeki Müstakbel Partisini ve Dürzîlerin de %80-85'inin doğrudan Velid Canpolat'ı desteklediği ileri sürülebilir. 13 Şubat 2006'da Velid Canpolat Muhtara'da yaptığı konuşmada Hizbullah'ı, yasadışı bir şekilde güney Lübnan'ı askeri olarak kontrol altına tutmak ve İran'ın çıkarlarına hizmet etmekle suçlamıştı.⁵⁸ 29 Mayıs 2006'da Al Cezire'ye verdiği mülakatta İletişim Bakanı Mervan Hamadeh ise Hizbullah'a elindeki silahları merkezi hükümete vermesi çağrısında bulunmuştu. Hamadeh Hizbullah'ı parçalamak gibi bir amaçlarının olmadığını ancak tüm güvenlik ile ilgili konularda merkezi otoritenin yetkili olması gerektiğini savunduklarını ifade etmişti. Hamadeh İsrail işgaline yönelik olarak da Lübnan'ın tek başına buna direnmek gibi bir sorumluluğunun olmadığını, işgale karşı aynı zamanda Suriye'nin de direniş göstermesi gerektiğini ifade etmişti. Bir gün öncesinde ise Suriye karşıtı partiler Hizbullah'ın silahsızlandırılması yönünde bir çağrı yapmışlardı.⁵⁹

Saad Hariri 2007 Ekiminde Mısır Devlet Başkanı Mübarek ile gerçekleştirdiği görüşmenin ardından basına yaptığı açıklamada Esad rejimini, kendisini ve Başbakan Fuad Sinyora'yı öldürmeye çalışmakla suçlamıştı. Hariri, ellerinde suikasta yönelik istihbarat bilgisinin bulunduğunu öne sürmesine karşın Şam yönetimi tüm iddiaları reddetmişti.⁶⁰ 2008 Şubatında verdiği bir diğer demeçte ise Esad rejimini “*bu terör rejimi, birçok teröriste Müslümanları öldürmek için Irak ve Lübnan'a gitmeleri talimatı vermektedir*” diye suçlamıştı. Saad Hariri ayrıca Lübnan'ın Suriye ve İran'ın kontrolüne girmesine izin vermeyeceklerini ve bunun için mücadelelerini sürdüreceklerini açıklamıştı.⁶¹

---

⁵⁷ *Hürriyet Gazetesi*, “Suikastte Suriye Parmağı İddiası”, 21 Kasım 2006, <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5481291&tarih=2006-11-21>, (e.t. 17.11.2007)

⁵⁸ Leila Hatoum-Maher Zeineddine, “Jumblatt accuses Hizbullah of Serving Iran”, *Daily Star News*, (Beirut), February 13, 2006.

⁵⁹ *BBC News*, “Hezbollah Urged to Hand over Arms”, 29 May, 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5027602.stm, (e.t. 27.02.2008)

⁶⁰ Salah Nasrawi, “Syria Accused of Plotting to kill Lebanon Leaders”, *USA Today*, http://www.usatoday.com/news/world/2007-10-30-2534082293_x.htm, (e.t. 17.01.2008)

⁶¹ *Ya Libnan News*, “Hariri: We won't let the Syrian Regime Assassinate Lebanon”, (Beirut), 9 February, 2008, http://yalibnan.com/site/archives/2008/02/hariri_warns_we.php, (e.t. 24.02.2008)

Nitekim 14 Mart Güçleri Cephesine bağlı partilerin, 14 Mart Hareketinin üçüncü yıldönümünde Beyrut'a "*Lübnan Rüyasını Hep Birlikte Gerçekleştirelim*" sloganı altında gerçekleştirdiği ilk kongresinde söz alan Sünni, Dürzi ve Hıristiyan liderlerin tümü Suriye'yi açık bir dille Lübnan politikasına doğrudan müdahale etmekle suçlamışlardı. Kongre salonu Suriye karşıtı pankartlar ve öldürülen liderlerin resimleri ile donatılmıştı. Konuşmacıların tümü öldürülenleri Lübnan'ın özgürlüğü ve bağımsızlığı için yaşamını yitiren şehitler olarak anmıştı. Suriye ise suikastları planlayan ve uygulayan ülke olarak suçlanmıştı. 14 Martçılar açıkça Suriye'nin yanı sıra, Hizbullah'ı da güney Lübnan'da İslami bir rejim oluşturmaya çalışmak, UNIFIL askerlerini öldürmek, hükümete karşı isyan etmek, Beyrut'un merkezini işgal etmek ve Lübnanlı liderleri öldürmekle suçlamışlardı. Hizbullah'ın Suriye ve İran'ın çıkarlarına hizmet ettiği ifade edilen Kongre'de bizce not edilmesi gereken olay ise sinevizyonda Hassan Nasrallah'ın "*Suriye'ye minnettarız*" sözlerinin gösterildiği anda salondaki partililerin tümünün Nasrallah'a ağır hakaretler içeren sözlerle saldırmasıydı.⁶² 14 Mart grubu Hizbullah'ın Suriye ve İran ile ilişkilerine yönelik olarak da "*gerçekte Lübnan'ı Suriye'nin bir vilayetine dönüştürmeye mi ve İran'ın Akdeniz'e açılan köprüsü haline getirmeyi mi hedeflemektedirler*" türünde suçlamalarda bulunmaktadır.⁶³

Diğer yandan Şii örgütler ile Michael Aoun ise suikastlar konusunda Suriye'nin suçlanmasına karşı çıkmaktadırlar. Hizbullah taraftarları ayrıca Velid Canpolat ve Sinyora başta olmak üzere, Patrik Sfeir ve hükümeti İsrail'in ve ABD'nin ajanı olmakla suçlamaktadır. Hariri suikastıyla ilgili iddialar karşısında Aoun "*ben, Hariri'yi öldüren kişinin Suriye'nin düşmanı olduğuna inanmaktayım*" ifadesini kullanmıştı.⁶⁴ Öte yandan özellikle Pierre Cemayel suikastından sonra Marunî'lerin Michael Aoun'un Suriye ve Hizbullah yanlısı politikalarına tepki gösterdikleri görülmektedir. Cemayel'in öldürülmesinden sonra Hıristiyanların yaşadığı ve seçimlerde Aoun'u destekleyen Zahle'de sokakları kapatan göstericiler, Aoun aleyhinde sloganlar atmışlardı.⁶⁵ Nitekim Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde yaşanan tartışmaların ardından Aoun'un en önemli destekçilerinden biri olan Rum Ortodoks Michel Murr'un kamuoyu önünde muhalefeti eleştirmesi Aoun ittifakında bazı sorunların olduğunu göstermektedir. Michel Murr aynı zamanda Aoun'un aksine hükümetin 2008 Mar-

---

⁶² Kongre'deki mülakatlar ve gözlemler, International Exhibition and Leisure (BIEL) Center, Beirut, 14 Mar., 08.

⁶³ *14 March Political Declaration*, "Together for the Salvation of Lebanon, Together for Defending our Right to live, Together for Living Peacefully in a Sovereign, Democratic, and Modern State", Beirut, 14 Mar 08, s. 5

⁶⁴ *Ya Libnan News*, "Aoun Attacks Lebanon Government & Defends Syria" (Beirut), 27 March, 2008, http://yalibnan.com/site/archives/2008/03/aoun_attacks_le.php, (e.t. 11.04.2008)

⁶⁵ *Hürriyet Gazetesi*, "*Suikastte Suriye...*", loc. cit.

tında Şam'da düzenlenen Arap Zirvesi'ne de temsilci göndermeme kararını desteklediğini açıklamıştı. Oysa Michael Aoun hükümetin Şam'daki toplantıya katılmama kararını eleştirmiş ve bunun bir hata olduğunu ifade etmişti.⁶⁶ Diğer yandan Aoun, 9 Nisan 2008'de Murr'un bazı konularda farklı düşünmesine rağmen ittifakın devam ettiğini ifade etmişti. Aynı gün Michel Murr'un katıldığı bir konferansta ise açıkça muhalefetin tutumunu eleştirmesi dikkat çekicidir. Murr, General Michel Süleyman'ın cumhurbaşkanı olarak seçilmesi üzerinde bir uzlaşma olduğu bu dönemde muhalefet partilerinin seçimleri halen bloke ediyor olmasının herhangi bir meşru temeli bulunmadığının altını çizmiştir.⁶⁷

BM'nin Sürece Müdahalesi: Soruşturma Safhasından Yargılama Sürecine Geçiş

BM'nin 1559 Sayılı kararının ardından Lübnan sorunu BM'nin gündemini daha fazla meşgul etmeye başlamıştı. Daha öncede belirtildiği gibi 2 Eylül 2004 tarihinde kabul edilen kararda Suriye'nin askerlerini çekmesi, Lübnan'ın iç işlerine karışmaması, egemen bir ülke olarak ilişki kurması ve Hizbullah'ın silahsızlandırılması talep edilmekteydi. Ayrıca kararda Lübnan'da yapılması beklenen seçimlere Suriye'nin müdahale etmemesi istenmekteydi.⁶⁸ Görüldüğü gibi ilk kez BM doğrudan sorunu, tüm yönleriyle gündemine almıştı. 1559 sayılı karar sonrası yaşanan gelişmeler BM açısından Lübnan sorununun kompleks yapısını ortaya koymuş ve Şam'ın asker çekmesinin Lübnan krizinin aşılmasında ciddi bir rol oynamadığını göstermiştir. 1559 Sayılı Karar sonrası yaşanan politik amaçlı suikastlar ve ardından Suriye'nin asker çekmesine rağmen suikastların sürmesi BM'nin Lübnan kriziyle daha fazla ilgilenmesine yol açmıştır. Bu çerçevede Güvenlik Konseyi'nin 7 Nisan 2005 tarihindeki oturumunda kabul edilen 1595⁶⁹ Sayılı Kararına istinaden kurulan Araştırma Komisyonu'nun temel amacı da ilk başlarda Hariri suikastını araştırmaktı. 16 Haziran da resmen göreve başlayan ve Ekim ayında ilk raporunu Güvenlik Konseyine sunan Komisyonun, suikastı kimlerin işlediği, kimlerin sponsor olduğu, organize eden güçler ve diğer suç ortaklarının ortaya çıkartılması konusunda Lübnan

---

⁶⁶ *Ya Libnan News*, "Michel Murr backs Lebanon's Decision to Boycott the Summit", (Beirut), March 27, 2008
http://yalibnan.com/site/archives/2008/03/michel_murr_bac.php. *Naharnet News*, "Aoun: Murr Is Still An Ally", (Beirut), 09 Apr 08,
<http://www.naharnet.com/domino/tn/NewsDesk.nsf/getstory?openform&68E8158B0E7B727EC225703C002C4BC8>, (e.t. 20.03.2008)

⁶⁷ Hussein Abdallah, "Murr says Delaying Election of head of State is 'Unacceptable'", *Daily Star News*, April 10, 2008,
http://www.dailystar.com.lb/article.asp?edition_id=1&categ_id=2&article_id=90837, (e.t. 18.04.2008)

⁶⁸ UNSC Resolution 1559, (02 September 2004) S/RES/1559/2004

⁶⁹ UNSC Resolution 1595 (7 April 2005) S/RES/1595/2005

otoritesine yardımcı olmayı amaçlamaktaydı. Ancak Araştırma Komisyonun çalışmaya başlamasının ardından da süren suikastlar BM'yi daha farklı tedbirler almak zorunda bıraktı. Şurası bir gerçek ki, politik amaçlı işlenen suikastlar arasında hem işleniş hem de amaç itibarıyla oldukça büyük benzerlikler bulunmaktadır. Cinayetler genellikle bombalı araçlarla düzenlenmekte ve hedef de Suriye karşıtı şahsiyetler olmaktaydı. Hariri'nin sonrası işlenen cinayetlerden bir tanesi hariç diğer tümünde hedef ülkedeki Hıristiyan toplumunun lideri konumundaki kişiler olmuştur. Ardı sıra gelen suikastlar arasında kurulan ilişki ister istemez Lübnan'daki istihbarat ve güvenlik güçlerinin bu olaylardaki rolünü tartışmaya açmaktadır. Son 30 yıldır bu ülkeyi Şam'dan yöneten Suriye'nin, suikastlarda rol oynadığı iddiası, bu yüzden araştırma ekibi tarafından önemsenen ve ciddiye alınan bir iddia olmuştur. Ancak, Lübnan sorununa taraf olmaya başlayan ABD'nin de BM'yi yönlendirebilme kapasitesi başta Suriye ve ABD karşıtı Lübnanlı grupların Araştırma Komisyonuna ve kurulması öngörülen özel uluslararası Lübnan Mahkemesine tepkili ve mesafeli yaklaşımlarına yol açmaktadır.

Nitekim Lübnan hükümeti ile 13 Haziran'da Komisyonun çalışmasına yönelik imzalanan karşılıklı anlayış memorandumunun ardından resmi olarak 16 Haziran'da çalışmalarında başlayan Komisyonun ilk raporunu 26 Ekim 2005 tarihinde Güvenlik Konseyi'ne teslim etmesiyle tüm gözler hazırlanan raporun mahiyetine çevrilmiştir.⁷⁰ Kamuoyunda Mehlis Raporu olarak da kamuoyunda bilinen birinci soruşturma raporunun ilk kısmında bizim de yukarıda yer verdiğimiz 26 Ağustos 2004 tarihindeki Beşşar Esad ve Refik Hariri görüşmesi üzerinde ağırlıklı olarak durulmuştur. Lübnanlı tanıkların, ki bunlar arasında Saad Hariri de bulunmaktadır, sözkonusu tarihteki görüşmede Esad'ın doğrudan Refik Hariri'yi tehdit ettiğini doğrulayan ifadelerine yer vermişlerdir. Bu çerçevede Mercan Hamadeh, Gazi Eridi, Velid Canpolat, Gebran Tueni, Bassem Sabaa ve Saad Hariri'nin tanıklığına başvurulmuştur. Tüm tanıklar Suriye'nin Refik Hariri'yi Lahud'un görev süresinin uzatılmasına destek vermesi konusunda tehdit ettiğini doğrulamaktadır.⁷¹ Bu isimlerden Tueni daha sonra uğradığı suikast sonrası öldürülmüştür. Yukarıda belirttiğimiz gibi geçmişte Suriye'nin Lübnan politikasında etkin olan eski Komünist Partisi lideri de komisyona bazı özel suikastlardan Suriye'nin sorumlu olduğunu ifade etmesinin ardından öldürülmüştü.

Raporda Suriye'nin katkılarına yer verilirken, Şam rejiminin işbirliğinden kaçındığı ve araştırmanın yönünü değiştirmek yönünde çaba harcadığına dair bilgiler verilmektedir. Bunun üzerine 31 Ekimde Güvenlik Konseyi 1636 Sayılı

---

⁷⁰ Detlev Mehlis, "Report of the International Independent Investigation Commission Established Pursuant to Security Council Resolution 1595 (2005)", (Beirut), 19 October 2005.

⁷¹ Ibid., ss. 16-17

Karar'la Suriye'yi Komisyon'la tam işbirliğine davet eden bir karar almıştır.⁷² Komisyonun, üçüncü ülkelerde Suriyeli tanıkların dinlenmesi talebine olumsuz cevap veren Şam yönetiminin ayrıca tanıklarla yapılan mülakatlara katıldığı ve konuşulanları not ettiğini ifade etmiştir. Ayrıca tanıkların tümünün ortak ifadeleri kullandığının raporda belirtilmesi, Şam yönetiminin gerçekte işbirliğinden kaçındığını göstermişti. Raporda Suriye'nin Hariri hakkındaki düşüncelerine yer verilmişti. Bu noktada raporda Suriye'nin Lübnan'daki eski istihbarat sorumlusu Rustom Gazali ile yapılan bir telefon görüşmesine yer verilmektedir. Bu telefon görüşmesinde Gazali'nin Lahud'un Hariri ile daha fazla çalışmak istemediği, Suriye'nin istediği zaman yeni bir hükümet atayabileceği ancak bunu dikte etmenin uluslararası baskılara yol açabileceğini bu nedenle ilk önce hükümet aleyhine sokak gösterilerinin düzenleneceği ve ardından da Hariri hükümetinin düşürüleceği konuşulmaktadır. Ayrıca bu görüşmede Hariri'ye ağır hakaretlerde bulunulması dikkat çekicidir.⁷³

Mehlis raporunda Suriye ve Lübnan'ın istihbarat örgütlerinin ve güvenlik güçlerinin yanı sıra Esad'ın kayınbiraderi Asef Şevket ile birlikte birkaç isim daha suçlanmıştı. Raporun sonuç kısmında Eski Başbakan Refik Hariri suikasti kararının Suriyeli ve Lübnanlı üst düzey güvenlik güçlerinin bilgisi dışında organize edilemeyeceği ifade edilmiştir.⁷⁴

Bu raporun ardından ikinci Mehlis Raporu 12 Aralık 2005 tarihinde sunuldu. Komisyonun ikinci raporunu sunmadan bir hafta önce Viyana'da Suriyeli yetkililerle bir görüşme gerçekleştirilmesi, Esad rejiminin komisyonla işbirliği yapmaya başladığının ilk işareti olmuştur. Nitekim 12 Aralıkta sunulan ikinci raporda bu kez Suriye tarafının daha yapıcı bir işbirliği içinde olduğu belirtilmiştir.⁷⁵ Suikastla ilgili olarak BM soruşturması çerçevesinde ifade vermeye çağrılan beş Suriyeli yetkili, geri dönme garantisi ile Komisyonun talebi doğrultusunda Avusturya'nın başkenti Viyana'ya gitmişlerdi. Viyana'ya gidenlerin başında Lübnan'daki çalışmalarının ardından Suriye İçişleri Bakanlığı'na getirilen Rustom Gazali'nin yanı sıra Korgeneral Tafer Yusuf, Korgeneral Abdülkerim Abbas ve Gazali'nin yardımcısı Cemial Cemial de bulunmaktaydı.⁷⁶ Mehlis ve Lübnan hükümetinin isteği doğrultusunda Güvenlik Konseyi 15 Aralık 2005 aldığı 1644 Sayılı kararla soruşturmanın uzatılmasına karar verdi.⁷⁷ Bu kararda ayrıca Lübnan hükümetinin kurulmasını istediği uluslararası

⁷² Rapor için bkz, UNSC Resolution 1636 (31 October 2005) S/RES/1636/2005.

⁷³ Mehlis, op. cit., ss. 38-39

⁷⁴ Ibid., s. 43

⁷⁵ Detlev Mehlis, "Second Report of the International Independent Investigation Commission Established Pursuant to Security Council Resolutions 1595 and 1636 (2005)", (Beirut), 10 December 2005.

⁷⁶ *Radikal Gazetesi*, "Suriyeliler Viyana'da", 05/12/2005,

<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=171979>

⁷⁷ UNSC Resolution 1644 (15 December 2005) S/RES/1644/2005

mahkemeye yönelik Genel Sekreterliğin Lübnan hükümetiyle işbirliği yapması istemi ortaya konulmuştu.

Mehlis'in ardından soruşturmanın başına Serge Brammertz getirilmişti. Serge Brammertz'in ilk ve Hariri soruşturma komisyonunun üçüncü raporu 15 Mart 2006'da Konseye sunulmuştu.⁷⁸ Bu raporda Hariri sonrası işlenen sui-kastlarla Hariri suikastı arasında bir ilişki olduğu ifade edilerek bunların da soruşturulmasına yetki verilmesi istenmişti. Bu raporun ardından 29 Mart 2006'da Güvenlik Konseyi'nde kabul edilen 1664 Sayılı Kararda, hem soruşturma genişletilmesi hem de Lübnan hükümetinin de isteği olan uluslararası nitelikli bir özel mahkemenin kurulması için Genel Sekreterliğin Lübnan hükümetiyle müzakerelere başlaması istenmişti.⁷⁹

Diğer yandan 2006 Haziran'ında açıklanan dördüncü raporda Suriye'nin göstermiş olduğu işbirliğine olumlu şekilde yer verilmişti. Suriye yönetimi daha sonraki raporların hazırlanışı sırasında da Komisyonla işbirliği yapmayı sürdürmüştür. Zira Komisyon dördüncü raporu hazırlarken Beşşar Esad'la görüşebilmiştir. Esasında Esad'ın Komisyonla görüşmesine yol açan olay, eski Devlet Başkanı Yardımcısı Abdulhalim Haddam'ın Şam'dan kaçması ile başlamıştır. Uzunca bir dönem Suriye'de Devlet Başkanı Yardımcılığını yürüten Haddam, Suriye'den kaçtıktan sonra, Esad'ın Hariri'yi suikasttan önce tehdit ettiğini öne sürmüştü. Haddam şu iddiaları dile getirmişti: *"Lübnan Cumhurbaşkanı Emil Lahud'un görev süresi uzatılmadan önce Refik Hariri, Beşşar Esad'ın çok sert sözlerine hedef oldu. Esad, Hariri'ye, "Sen Lübnan'a yeni bir cumhurbaşkanı mı getirmek istiyorsun? Buna izin vermeyeceğim. Her kim ki kararımızı geri çevirmeye çalışırsa onu ezeceğiz."*⁸⁰ Haddam ayrıca Hariri suikast için çok büyük miktarda patlayıcının kullanıldığına dikkat çekmiş ve *"en az 20 kişilik bir gözetleme ve idare birimi. Bu patlayıcıları nasıl bir örgüt ve kim sağlayabilir"* ifadesini kullanmıştı.⁸¹ Nitekim, Komisyon raporlarında da 1.200 kilogram patlayıcının sağlanması ve taşınmasının küçük bir hadise olmadığına dikkat çekilmişti.⁸²

---

⁷⁸ Serge Brammertz, "Third Report of the International Independent Investigation Commission Established Pursuant to Security Council Resolutions 1595 (2005), 1636 (2005), and 1644 (2005)", (Beirut), 15 March 2006.

⁷⁹ UNSC Resolution 1664 (29 March 2006) S/RES/1664/2006

⁸⁰ Scott Wilson, "Syrian Ex-Official Says Assad Threatened Hariri", *Washington Post Foreign Service*, December 31, 2005, s.A.13

⁸¹ *BBC Haber*, "Esad Hariri'yi Tehdit Etmisti", 31 Aralık, 2005

http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2005/12/051231_khaddam.shtml, (e.t. 20.02.2008)

⁸² Serge Brammertz, "Fourth Report of the International Independent Investigation Commission Established Pursuant to Security Council Resolutions 1595 (2005), 1636 (2005) and 1644 (2005)", (Beirut), 10 June 2006, s. 9

Soruşturma heyetinin başkanı olan Serge Brammertz, çalışmalarının kritik bir aşamaya girdiğini Refik Hariri'ye yönelik suikast ile bunu izleyen 14 saldırı arasında bağlantılar bulduklarını açıklamıştı. 28 Mart 2008'de 10. raporunu güvenlik Konseyine sunan Komisyon'un tespitleri suikastın aydınlatılması yönünde önemli mesafelerin alındığını göstermektedir. Raporla 14 Mart 2005'ten itibaren Lübnan'da gerçekleşen saldırılar sırasında 61 kişinin öldüğü ve 494 kişinin de yaralandığı belirtilmektedir. Lübnan gibi küçük bir ülkede bu denli geniş çaplı saldırılarının faillerinin tam olarak tespit edilemeyişi, Lübnan güvenlik güçlerinin de suça karışma ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Soruşturma ekibi, toplanan delillerden, eski Lübnan başbakanlarından Refik Hariri'nin bir "suç şebekesi" (Hariri Suç Şebekesi) tarafından öldürüldüğüne işaret ettiğini ifade etmiştir. Soruşturma ekibine göre a) Hariri Suç Şebekesi, suikasttan önce de vardı, b) Hariri'yi suikasttan önce izlemeye başlamıştı, c) Onun öldürülme operasyonunu gerçekleştirmiş ve d) Hariri Suç Şebekesi suikasttan sonrası da faal olarak var olmayı sürdürmüştür.⁸³ BM Komisyonu'nun Başkanlığını yürüten Kanadalı eski savcı Daniel Bellemare AFP haber ajansına, "*eldeki kanıtlarla, suikastın koordinasyonlu bir şekilde hareket eden bir grup tarafından düzenlendiğini*" kesin olarak söyleyebildiklerini ileri sürmüştü.⁸⁴

Uluslararası Mahkeme'nin Kurulmasına Yönelik Tepkiler

Onuncu Raporla birlikte Hariri soruşturmalarından da anlaşıldığı üzere Soruşturma ekibinin ilk raporda doğrudan Suriye rejimini suçladığı ancak daha sonraki raporlarda bu iddialarını yumuşattığı görülmektedir. Özellikle Onuncu raporda doğrudan Esad rejimini suçlamak yerine suikastların bir suç şebekesi tarafından işlendiği öne sürülmüştür. Ancak, tam da bu noktada tüm raporları birlikte ele aldığımızda bu ileri sürülen suç şebekesinin yaklaşık 30 yıldır Lübnan'ı yöneten Suriye ve onunla işbirliği yapan Lübnan istihbaratının ve güvenlik güçlerinin bilgisi dahilinde oluşturulduğunun farklı bir şekilde öne sürüldüğü görülmektedir. Nitekim Mehlis raporunun ardından gözaltına alınan dört Lübnanlı generalin, söz konusu dönemde Suriye rejimiyle yakın ilişki içerisinde oldukları dikkate alındığında, yargılama sürecinde Suriyeli istihbarat veya güvenlik güçlerinin de adının geçmesi kuvvetle muhtemeldir.⁸⁵ Bir anlamda bu suikastların Esad rejimi içerisinde var olan, Türkiye'deki yazılı basındaki karşı-

---

⁸³ D.A. Bellemare, "Tenth Report of the International Independent Investigation Commission Established Pursuant to Security Council Resolutions 1595 (2005), 1636 (2005), 1644 (2005), 1686 (2006) and 1748 (2007)", (Beirut), March 2007. s. 5

⁸⁴ *BBC Haber*, "BM: Hariri'yi 'suç şebekesi' öldürdü", 29 Mart, 2008, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2008/03/080329_hariri.shtml, (e.t. 10.04.2008)

⁸⁵ Gözaltına alınan dört general şunlardır, Lübnan İstihbarat Örgütü Başkanı Cemil El Seyid, Cumhuriyet Muhafız Tugayı Komutanı Mustafa Hamdan, İç Güvenlik Kuvvetleri Başkanı Ali el Hac, Askeri İstihbarat Başkanı Raymond Azar.

lığıyla Suriye “*Derin Devletin*” işi olduğu yönünde bir kanı olduğundan bahsedilebilir. Dolayısıyla Komisyon büyük bir olasılıkla doğrudan Esad’ın kendisini suçlamak yerine Suriye rejimi içerisindeki farklı odakları suçlayarak, bunların kurulan uluslararası mahkeme önüne çıkartılmasını talep edebilir. Bilindiği üzere bu Kaddafi’ye uygulanan ve sonuç alınan bir yöntemdir. Bu süreçte Esad rejimi, ya sözkonusu kişileri mahkemeye vermek ya da doğrudan suça bulaşmış kişileri kollamak gibi bir ikileme karşı karşıya kalacaktır. Dolayısıyla ikinci seçeneğin kabul edilmesi durumunda geniş uluslararası yaptırımlar gündeme gelecektir. Hatta Suriye rejimine güç uygulanması bile bu çerçevede gündeme gelebilir. Çünkü, kurulan uluslararası mahkemenin dayanağı BM’nin güç kullanmaya izin VII Bölüm hükümleridir.

Bu çerçevede uluslararası mahkemenin kuruluş süreci, 13 Aralık 2005 tarihinde Lübnan hükümetinin BM’ye başvurarak Hariri suikastına katılan kişilerin yargılanması için uluslararası bir mahkeme kurulmasını istemesi ile başlamıştı. BM Genel Sekreteri Kofi Annan da, Hariri suikastıyla ilgili uluslararası bir mahkeme kurulmasını istemiş ve Güvenlik Konseyi’nden bunun için yetki talebinde bulunmuştu. 1664 Sayılı Karar ile Güvenlik Konseyi, BM’nin Beyrut hükümetiyle mahkemenin niteliği konusunda müzakerelere başlanmasına onay vermişti.⁸⁶ Mahkemenin statüsü, suçluların yargılanması, Lübnan yasalarının geçerliliği gibi birçok konunun ele alındığı müzakerelere, söz konusu dönemde Lübnan Devlet Başkanı olan Emil Lahud başta olmak üzere muhalefet şiddetle karşı çıkmıştır. Ancak Lübnan hükümeti ile BM yetkilileri arasında süren müzakereler 2006 sonu itibarıyla mahkemenin yargı yetkisi dâhil olmak üzere tüm konularda bir uzlaşmayla tamamlandı. Taraflar karşılıklı olarak 23 Ocak ve 6 Şubat tarihinde Özel Lübnan Mahkemesi Anlaşmasını imzaladılar.⁸⁷ Ancak Lübnan Anayasasına istinaden anlaşmanın geçerli olması için parlamentonun onayı gerekiyordu. Fakat Meclis Başkanı Nebih Berri, böyle bir oturum için Meclisi toplantıya çağırmayacağını açıklamıştı.⁸⁸ Birleşmiş Milletler’de Hariri suikastına ilişkin yargılamaların çerçevesini oluşturacak taslak planının müzakere edildiği günlerde Hizbullah ve Emel ittifakından 5 Şii Bakan hükümetin politikalarını protesto etmek amacıyla istifa etti. Bu istifaları Suriye yanlısı Cumhurbaşkanı Emile Lahud’a yakınlığı ile bilinen Çevre Bakanı Yakup Sarraf’ın istifası takip etmişti.⁸⁹ İstifaların hemen ardından muhalefet tam Meclisin karşısında başlattığı oturma eylemlerini Sinyora hükümeti istifa edinceye dek sürdürme kararı aldı. Meclisin karşısında kurulan çadır kamplarda binlerce

⁸⁶ UNSC Resolution 1664 (29 March 2006) S/RES/1664/2006

⁸⁷ Alberto Costi, “The Hariri Tribunal”, 13 Revue Juridique Polynésienne, (2007), s. 174

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Kim Ghattas, “Lübnan’da İstifa Depremi”, *BBC Haber*, 13 Kasım 2006,

http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2006/11/061113_lebanon_cabinet.shtml, (e.t. 18.03.2008)

gösterici Sinyora hükümetini her gün istifaya davet etmektedir. Bu kamplarda görüştüğümüz göstericiler hükümetin Suriye aleyhtarını çalışmalarından duydukları rahatsızlığı dile getirmiş ve eylemlerini sürdüreceklerini ifade ettiler. Kamplarda İsrail'in Filistinlilere uyguladığı şiddette yer veren birçok fotoğrafın yanı sıra Suriyeli liderlere ait posterlerinde bulunması dikkat çekiciydi.⁹⁰ Gösterilere dönük olarak Velid Canpolat, “*Onlar Beyrut şehir merkezini işgal ettiler, yüzlerce şirketin ve dükkanın kapanmasına ve binlerce çalışanın işsiz kalmasına yol açtılar*” suçlamasında bulunurken Emin Cemayel de, “*biz şundan kesin eminiz, onlar rejimi değiştirmek istiyorlar. Biz inanyoruz bu Taif ve Anayasa'ya karşı bir darbedir*” demişti.⁹¹

Diğer yandan muhalefetin sürece olumsuz yaklaşımı üzerine Saad Hariri 17 Mayıs'ta Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne gönderdiği mektupta Meclis Başkanı'nın Parlamentoyu toplantıya çağırmaı reddettiğini, ancak milletvekillerinin çoğunluğunun mahkemenin hızlı bir şekilde hayata geçirilmesini desteklediğini, bu yüzden Güvenlik Konseyi'nin krizi aşacak çözümler bulmasını istemişti.⁹² Nitekim 128 sandalyeli parlamentoda 70 milletvekili de bu talepleri içeren mektubun altına imza atmışlardı.⁹³ Muhalefetin süreci bloke etme çabaları BM'yi farklı bir rol izlemeye itti. Bunun üzerine 30 Mayıs 2007 tarihinde aldığı 1757⁹⁴ Sayılı Karar ile BM Güvenlik Konseyi, Özel Lübnan Mahkemesi Anlaşması'nın Lübnan tarafından 10 Haziran'a kadar onaylanmasını istemişti. Karar'da bu tarihten sonra Lübnan Meclisi'nin anlaşmayı onaylamasına bakılmaksızın Mahkeme'nin doğrudan kurulacağı belirtilmişti. Nitekim Lübnan Meclisi'nin 10 Haziran'a kadar konuyu gündeme almaması üzerine de, 1757 Sayılı karara istinaden Özel Lübnan Mahkemesi'nin 11 Haziran'da kurulduğu açıklandı. Diğer yandan 31 Mayıs'ta Hizbullah tarafından yapılan açıklamada ise BM Kararının ulusal ve uluslararası alanda yasadışı ve meşru olmadığı ve ülkeyi daha fazla şiddetin içine sürükleyeceği ileri sürülmüştü.⁹⁵ Mahkemenin kurulmasına ilişkin kararın BM sözleşmesinin yedinci maddesine göre düzenlenmiş olması oldukça önemlidir. Bu madde, kararların uygulanması aşamasında nihai olarak askeri yollara başvurulmasına da cevaz vermektedir. Dolayısıyla Suriye rejiminin Mahkeme ile işbirliği yapmaktan kaçınması durumunda

---

⁹⁰ Mülakatlar, 13 Mart 2008, Beyrut.

⁹¹ *Futere TV News*, “Gemayel Accuses Opposition Of Planning For 'regime Change'” http://www.futuretvnetwork.com/Default.aspx?page=news&news_id=5171, (e.t. 22.03.2008)

⁹² Costi, op. cit., ss. 174-176

⁹³ *BBC Haber*, “Hariri Soruşturması için Girişim”, 4 Nisan, 2007, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/04/070404_hariri.shtml, (e.t. 14.1.2008)

⁹⁴ UNSC Resolution 1757 (30 May 2007) S/RES/1757/2007. 1757 Rusya, Çin, Güney Afrika, Endonezya ve Katar oylamada çekimser oy kullanmıştı.

⁹⁵

ekonomik ve politik yaptırımların yanı sıra askeri müeyyidelerle karşılaşması gündeme gelebilir.

Saad Hariri'ye göre mahkeme Lübnan için bir dönüm noktası olacaktır. Öte yandan Hizbullah ve Suriye yanlısı partiler ise hükümeti anayasal suç işlemekle suçlamaktadırlar. Suriye, Güvenlik Konseyi'nin kararının Lübnan'ın egemenliğine müdahale anlamına geldiğini ve ülkeyi daha da istikrarsızlığa sürükleyeceğini öne sürdü. Beşşar Esad ise, herhangi bir Suriyeli zanlının ülkesinde yargılanacağını ve mahkemeye teslim edilmeyeceğini ifade etti.⁹⁶ Ancak Suriye'nin işbirliği yapmaktan kaçınması durumunda bunun ciddi sonuçlarını da göze alması gerekebilir. Bu durumda Lübnan'daki Cumhurbaşkanlığı seçimi önem kazanmaktadır. Muhalefetin talebi kendilerine Bakanlar Kurulunda üçte bir oy hakkı tanınmasıdır. Bu bir anlamda veto hakkını talep etmektir. Muhalefet liderleri veto hakkının verilmesiyle tıkanan Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinin çözüleceğini öne sürmektedir. Ancak çoğunluk partisi lideri Saad Hariri bu konuyla ilgili olarak yaptığı bir açıklamada ilk önce Cumhurbaşkanlığı sorununun çözülmesini ardından da yeni hükümetin kurulabileceğini belirtmiştir. Velid Canpolat ise Ocak 2008'de bir İran televizyonuna verdiği mülakatta elinde silah bulunan ve Suriye ile birlikte suikastlara iştirak eden bir gruba asla veto hakkını vermeyeceğini söylemiştir.⁹⁷

Sokak Çatışmalarından Cumhurbaşkanlığı Seçimine: Küresel ve Bölgesel Baskıyla Gelen Uzlaş

Lübnan'da Soruşturma Komisyonun faaliyetlerine bir de Özel Lübnan Mahkemesi'nin kurulması eklenince Suriye yanlısı muhalefet, 14 Mart Güçlerine yönelik bir dizi yeni eylem süreci içerisine girdi. Bilindiği üzere hükümetin hem yeni bir Cumhurbaşkanı seçme hem de Hariri suikastının faileri için bir uluslararası mahkeme oluşturma çabası Hizbullah'ın hükümetten çekilmesi ile sonuçlanmıştı. Bu çerçevede altı bakanın hükümetten istifası iki taraf arasındaki gerginliği daha da arttırdı. Çekilmeyi takiben Hizbullah ile 8 Mart grubunun genel seçim çağrısı, Sinyora hükümeti tarafından bir darbe girişimi olarak değerlendirildi. Arabuluculuk çabaları sonuç vermedi ve Hizbullah'ın tam Meclisin karşısında başlattığı oturma eylemi, uzlaşma beklentilerini sona erdirdi. 8 Martçuların Beyrut'ta düzenledikleri sokak gösterileri destek buldukları Lübnan siyaseti iyice kilitlenme noktasına geldi. Ülkede bir kez daha iç savaşa

---

⁹⁶ BBC Haber, "BM'den Hariri Mahkemesine Onay", 31 Mayıs 2007, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/05/070531_un_hariri.shtml, (e.t. 18.03.2008)

⁹⁷ *Future TV News*, "Koreitem: Talks Of New Government Only After Presidential Election", (Beirut) 12/7/2007; *MEMRI-TV*, "Lebanese Druze Leader Walid Jumblatt Slams Syria, Iran, Hizbullah in Iran", 1 Jan., 2008, <http://www.memritv.org/clip/en/0/0/0/0/377./1647.htm>, (e.t. 16.02.2008)

sürüklenildiği yolunda söylentiler haklı bir şekilde tarafların daha da gerilmesine ve bazen de yer yer sokak çatışmalarının yaşanmasına yol açtı.

Sokak gösterilerinin sürdüğü 25 Eylül 2007’de hükümetin Lahud’un yerini alacak yeni bir Cumhurbaşkanı seçme girişimi başarısızlığa uğrayacaktı. Lübnan Meclis Başkanı Şii Nebih Berri, Anayasa’nın 49. maddesinin 2. paragrafına dayanarak Cumhurbaşkanlığı seçimi için gerekli olan üçte iki katılımının sağlanamadığını belirterek, Parlamento’yu yeni Cumhurbaşkanı seçmek için toplantıya çağırmayı reddetti. 49. maddede Cumhurbaşkanının üye tamsayısının en az üçte iki çoğunluğu ile seçileceği belirtilmektedir. Muhalefet üçte iki çoğunluğun toplanma karar sayısı olduğunda ısrar etmiş ve Nebih Berri ilk oturumda toplantı yeter sayısının sağlanamadığını belirterek seçimleri ertelemiştir. Oysa hükümete göre üçte iki sayısı Meclisin toplanma yeter sayısı değil; karar sayısıdır. Anayasasının 49. maddesi Cumhurbaşkanlığı seçiminin birinci turunda adayların üçte iki çoğunlukla seçilebileceğini belirtmektedir. Şii Meclis Başkanına göre bu madde aynı zamanda seçim turlarına geçilebilmesi için gerekli olan toplantı yeter sayısıdır. Nitekim görev süresi üç yıl daha uzatılan Emile Lahud’un 23 Kasım 2007 tarihinde Cumhurbaşkanlığından ayrılmasından sonra süren Cumhurbaşkanı seçme girişimleri de bu maddeye takıldığından başarısız olmuştur. 1926 yılında yazılan Lübnan Anayasa’sı günümüzde de kısmı olarak geçerliliğini korumaktadır. Bu Anayasa’da Lübnan’ın demokratik bir Cumhuriyet olduğu ve en önemli siyasal organlarının Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Meclis Başkanı olduğu yazmaktadır. Daha sonraki dönemde Ulusal Pakt olarak da bilinen yetki paylaşımında Cumhurbaşkanı Marunî, Başbakanın Sünni ve Meclis Başkanının Şii olması konusunda bir uzlaşma sağlanmıştı. Taif sonrası dönemde yetkisi daha da artırılan Meclis Başkanı’nın Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde oynadığı rol bu konuda dikkat çekicidir. Çünkü Nebih Berri’nin Cumhurbaşkanlığı seçim turlarını başlatmaması, hükümetin yeni bir Cumhurbaşkanı seçme amacını sekteye uğratmıştır.⁹⁸

Hizbullah ve hükümet bir dönem Genelkurmay Başkanı Süleyman Michael’ın seçiminde anlaşıklarını söylemişlerdi. Ancak Hizbullah’ın aynı zamanda Bakanlar Kurulunda kendilerine daha fazla bakanlık verilmesini talep etmesi ve hükümetin bunu kabul etmemesi sürecin durmasına yol açtı. Daha fazla Bakanlık verilmesi, muhalefetin Bakanlar Kurulunda üçte bir sayısında temsil edilmesine yol açacak ve bu durum da muhalefet istediği konuda veto kartını kullanma gücü elde edecektir. Taif ile düzenlenen yeni Anayasa’da Bakanlar Kurulu’nun bir çok konuda karar almasını üçte iki artı bir çoğunluk kararına dayandırmaktadır. Hizbullah lideri Hasan Nasrallah, yeni hükümette veto haklarının olmaması halinde hiçbir şekilde cumhurbaşkanlığı seçimini yaptır-

---

⁹⁸ Issam Michael Saliba, “Lebanon: Presidential Election and the Conflicting Constitutional Interpretations”, *Law Library of Congress*, October 2007, <http://www.loc.gov/law/help/lebanon-election.html#t3>, (e.t.14.02.2008)

mayacaklarını açık bir şekilde dile getirmiştir.⁹⁹ Ulusal Diyalog hükümetinin kurulmasını talep eden Nebih Berri ise 30 kişiden oluşacak yeni Bakanlar Kurulunun, çoğunluk grubu ile Hizbullah'ın liderliğini yaptığı muhalefet arasında eşit bir şekilde bölüşürülmesini talep etmiştir.¹⁰⁰

Meclis Başkanı Nebih Berri, 25 Mart'ta yapılması öngörülen cumhurbaşkanlığı seçiminin toplantı yeter sayısı sağlanamadığından, 22 Nisan'a ertelenmesiyle Cumhurbaşkanlığı seçimleri 17. kez ertelenmiş oldu. Hükümete göre Suriye ve İran, muhalefeti kullanarak Lübnan'ın iç işlerine müdahale etmektedirler. Suriye'nin politikalarını protesto etmek amacıyla 29-30 Mart arası Şam'da düzenlenen Arap Ligi toplantısına katılmayan Lübnan hükümeti Arap Devletlerinden Suriye'nin Lübnan'a müdahalesini engellemelerini istemişti. Lübnan Güçlerinin Başkan Yardımcısı olan Milletvekili George Adwan da 4 Nisan'da verdiği bir mülakatta Suriye'nin Lübnan'ı kendi politik çıkarları için kullanmasının yasaklanması gerektiğini ifade etmişti. Adwan'a göre "*Hizbullah silahsızlandırılmadıkça Lübnan devleti amaçlarını yerine getirecek kudrete sahip olmayacaktır*". Adwan, bu özel görevi de hükümetin Cumhurbaşkanı adayı olan Genelkurmay Başkanı Michael Süleyman'ın yerine getirebileceğini öne sürmüştü.¹⁰¹ Suriye, İran ve Hizbullah'ı Lübnan'daki suikastlardan sorumlu tutan Velid Canpolat ise Şubat 2008'de açıkça bu partiyle savaşmaya hazır olduklarını ifade etmişti. Canpolat, "*Siz anarşi mi istiyorsunuz? Biz anarşiyi kabul ediyoruz. Savaş mı istiyorsunuz? Savaşı kabul ediyoruz*" demişti.¹⁰² Hariri'nin Partisinde yer alan Sünni milletvekili Muhammed Al-Hajjar da 2007 yılında Hizbullah'ı iç savaşa hazırlık yapmakla suçlamıştı. Hajjar'a göre Hizbullah ülkenin kötü giden ekonomik koşullarını kendisi için bir militan kazanma fırsatına dönüştürmüştür. Hajjar, Hizbullah'ın 400-600 dolar arası aylık maaş bağladığı gençlere yoğun bir silah eğitimi verdiğini öne sürmektedir. Hajjar'ın bir diğer iddiası ise, Hizbullah'ın bir süre sonra İsrail hedefi yerine Lübnanlı "düşmanlarına" yöneleceğidir.¹⁰³ Samir Caca da Hizbullah'ın askeri

---

⁹⁹ BC Haber, "Nasrallah: 'Seçimi Yaptırmayız'", 3 Ocak 2008, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2008/01/080103_nasrallah_lebanon.shtml, (e.t. 20.02.2008)

¹⁰⁰ Naharnet News, "Berri: Syria, Saudi Arabia Hold Key to Lebanon Solution", (Beirut), 21 Jan., 08, <http://www.naharnet.com/domino/tn/NewsDesk.nsf/getstory?openform&7EE3A559E9FC5D7BC22573D50057D61F>, (e.t.20.02.2008)

¹⁰¹ Ya Libnan News, "Lebanon MP: Stop Syria's Intervention in Lebanon", (Beirut), 5 April, 2008 , (e.t. 10.03.2008) http://yalibnan.com/site/archives/2008/04/lebanon_mp_stop.php

¹⁰² Ian Black, "Analysis: Druze defiance in Lebanon", *Ya Libnan News*, 22 February, 2008, http://yalibnan.com/site/archives/2008/02/analysis_druze.php, (e.t. 10.03.2008)

¹⁰³ H. Varulkar, "Arming, Military Training, and the Weapons Trade in Lebanon", *The Middle East Media Research Institute*, No: 413, 18 Dec., 28, 2007,

gücünü kullanarak Cumhurbaşkanlığı seçimlerini bloke ettiğini belirtmektedir. Diğer yandan Hizbullah ise Mustakbel Partisini yüzlerce kuzeyli Sünni genci özel güvenlik adı altında askeri birimlere kaydırıldığını ileri sürmektedir. Hizbullah, Velid Canpolat'ın da bir çatışma çıktığında yandaşlarına muhalefete silahla saldırmaları yönünde yeşil ışık yaktığını ileri sürmektedir.¹⁰⁴

Nitekim karşılıklı suçlamalar en sonunda krizin sokaklara taşınmasına yol açtı. Özellikle Sünni ve Şii'ler arasında Hariri sonrası oluşan gerginlik 2008 başında Beyrut'ta Sokak çatışmalarının yaşanmasıyla sonuçlandı. Olay, Beyrut'ta Refik Hariri resminin kimliği belirsiz kişiler tarafından yırtılması ile başladı. Hariri taraftarlarının posterleri yeniden asma girişimlerine karşı çıkan Şii gruplar ise bunu engellemek istedi. Bunun üzerine her iki taraftan silahlı gruplar havaya ateş ederek, diğer taraf üzerinde bir güç gösterisinde bulunmak istedi. Ordu kuvvetlerinin iki grup arasında barikat kurmasına karşın gerginlik yer yer çatışmaların yaşanması ve 7 kişinin gözaltına alınmasıyla gün boyu sürmüştü.¹⁰⁵ Bu çatışmadan yaklaşık üç hafta sonra ise bu kez Beyrut Arap Üniversitesi'nin kantininde Şii ve Sünni öğrencilerin çatışması yaşandı. 23 Ocak'taki 3 kişinin ölümüyle sonuçlanan genel grevin hemen ardından 25 Ocak'ta kampüste başlayan çatışmalar kısa sürede büyümüş ve Sünni ile Şii'leri karşı karşıya getirmiştir. Bir gün süren grev sırasında muhalefet yanlıları ile hükümet taraftarları arasında ülkenin değişik bölgelerinde çıkan çatışmalarda 3 kişi ölmüş ve 100'den fazla kişide yaralanmıştı. Gerginliğin sürdüğü günlerde Kampüste başlayan çatışmalar kısa süre bir kez daha sokaklara taşınmıştı.¹⁰⁶ Üniversite'nin bulunduğu yerin Seyda ve Sur'un yanı sıra Şuf'a giden halk otobüslerinin de hareket ettiği yolda olmasından dolayı, çatışmalar birden bire kontrolden çıkmıştı. Lübnan Beyrut Üniversitesinde ders veren akademisyen Göksel Timur ile yaptığımız görüşmede, kendisi de sokak gösterileri sırasında her grubun kendi bölgesinde yolu kesip kimlik kontrolü yaptığını ve soyadından kişinin hangi mezhebe bağlı olduğunu fark ettiklerinde şiddete maruz kaldıklarını ifade etti. Timur, olayların oldukça ciddi boyutta olduğunu ve güvenlik güçlerinin gerginliği kontrolde oldukça zorlandıklarını ifade etmişti.¹⁰⁷ Nitekim Üniversitedeki olaylardan iki gün sonra da gene Beyrut'ta elektrik kesintilerini protesto eden Şii'ler ile hükümet yanlısı gruplar ve güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışmalar sırasında dokuz kişi yaşamını yitirmişti. 14 Mart

---

http://www.memri.org/bin/articles.cgi?Page=archives&Area=ia&ID=IA41307#_ednref6, (e.t. 10.03.2008)

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ *Ya Libnan News*, "Army Intervenes to end Tension Between Hezbollah & Mustaqbal", (Beirut) 1 January, 2008,

http://yalibnan.com/site/archives/2008/01/army_intervenes.php, , (e.t. 10.03.2008)

¹⁰⁶ Anthony Shadid, "Rival Groups Clash in Beirut Streets", *Washington Post News*, January 26, 2007, s. A10

¹⁰⁷ Mülakat, Beyrut, 14 March 2008.

Güçleri Cephesi Genel Sekreterliği ise yayınladığı bildiriye, “ülkedeki Suriye ve İran eksenli güçler, iç güvenliği bozmaya kastetmiştir” ifadesini kullanmıştı.¹⁰⁸ Sünni ve Şii’ler arasındaki gerginlik Nisan başında bir kez daha Beyrut’un merkezinde sokak çatışmalarının yaşanmasına yol açmıştı. Çatışmada her iki tarafın da silah kullanması Lübnan’ın yeni bir iç savaşa doğru sürüklenmekte olduğu endişelerini güçlendirmiştir.¹⁰⁹

8 Mayıs 2008 tarihinde Lübnan hükümetinin Hizbullah’a yakın olan Beyrut Havalimanı güvenlik Şefi’ni görevden alması ve ardından da Hizbullah’a ait olan iletişim şebekesini yasadışı ilan etmesi, Kasım 2006’dan beri hükümetin istifası için sivil eylemler yapan Hizbullah’ın sert tepkisine yol açmıştır. Aynı gün havayolunu trafiğe kapatan Hizbullah milisleri bir gün sonra Batı Beyrut’un denetimini de ele geçirmişlerdir. 9 Mayıs’tan sonra da çatışmalar Trablus ve Lübnan Dağı’na yansımıştır. Yaklaşık bir hafta süren çatışmalar sırasında 100’e yakın kişi hayatını kaybederken, 120’ye yakın Lübnanlı da yaralanmıştır. İç savaş yıllarını aratmayan çatışmalar sırasında bir çok işyeri ve ev tahrip edilmiş, Lübnan’ın dünyayla hava ve deniz bağlantısı kesilmiştir.¹¹⁰ Yaklaşık bir hafta süren sokak çatışmaları Katar ve Türkiye’nin Arap Birliği’nin desteğiyle soruna müdahalesi ve hükümetin doğrudan Hizbullah’ı ilgilendiren kararlarını iptal etmesiyle durmuştur. Silahlı milisler sokaklardan çekildikten sonra Lübnanlı gruplar Katar’da 2005 seçimlerinden beri süren krizi çözüme kavuşturmak için görüşmeler başlatmışlardır. Türkiye ve Katar’ın hem Suriye hem de Lübnan hükümeti ve muhalefetiyle iyi ilişkilere sahip olmaları arabulucu rolü oynamalarında önemli olmuştur.¹¹¹

Katar’daki görüşmelerin sonucunda taraflar yeni bir birlik hükümetin kurulması ve Michel Süleyman’ın Cumhurbaşkanı seçilmesi konusunda anlaşmışlardır. Daho Anlaşması olarak bilinen anlaşmaya göre Bakanlar Kurulunun 30 kişiden oluşması, bunlardan 16’sının hükümet tarafından 11’inin muhalefet tarafından ve geriye kalan üç tanesinin de Cumhurbaşkanı tarafından atanması kararlaştırılmıştır. Ayrıca taraflar yeni bir seçim sistemi oluşturmayı da kabul etmişlerdi.¹¹² Daho Anlaşmasıyla muhalefetin taleplerini hükümete kabul ettir-

---

¹⁰⁸ *Yeni Şafak Gazetesi*, “Beyrut’ta Çatışma: 9 Ölü”, 28.01.2008,

<http://yenisafak.com.tr/dunya/?t=28.01.2008&i=96096>

¹⁰⁹ *Ya Libnan News*, “Political Rivals Clash in Beirut”, (Beirut) 5 April, 2008,

http://yalibnan.com/site/archives/2008/04/political_rival.php, (e.t. 10.04.2008)

¹¹⁰ Çatışmalar hakkında detaylı bilgi için bkz., *The Daily Star News*, 09.05.3008-15.05.2008, Beirut.

¹¹¹ The Peninsula, “Lebanese leaders move closer to deal in Qatar”, 5/18/2008, (Qatar),

http://www.thepeninsulaqatar.com/Display_news.asp?section=Local%5FNews&subsection=Qatar+News&month=May2008&file=Local_News2008051853045.xml

¹¹² NOW Lebanon Newsi “The Doha Agreement”, (Beirut), May 21, 2008,

<http://www.nowlebanon.com/NewsArticleDetails.aspx?ID=44023&MID=115&PID=2>

diği söylenebilir. Nitekim 28 Mayıs'ta Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturan Michel Süleyman'ın temel hedefi Lübnanlı gruplar arasındaki uzlaşmazlığı barışçıl yöntemlerle çözmek olmuştur. Ancak, seçim sistemi ve birlik hükümetinin kurulması yönündeki uzlaşmazlıklar 11 Temmuz'a kadar sürmüştür. 11 Temmuzda Başbakan Sinyora yeni birlik hükümetinin kurulduğunu ilan etmiştir. Ancak, yeni birlik hükümetinin kurulması yönünde taraflar arasında bir uzlaşmaya varılmasının ardından Lübnan'daki sorunlarının bitmeyeceği ileri sürülebilir. Taraflar arasındaki rekabetin yeni genel seçimlere kadar süreceği öngörülmektedir. Dolayısıyla 2009'da yapılması öngörülen genel seçimlerin oldukça önemli olduğunu belirtmek gerekir. Sonuç olarak Lübnan'daki krizin daha uzun bir süre gündemde olacağını belirtmekte gerekir.

Kaynakça

Abdallah, Hussein, "Murr says Delaying Election of head of State is 'Unacceptable'", *Daily Star News*, April 10, 2008

Abdallah, Hussein, "Qatari Emir Welcomes Delegates to Dialogue Aimed at Saving Lebanon", *The Daily Star News*, (Beirut), 17.05.2008

Ain al Yaqeen News, "Beirut Pledges Allegiance to Martyr Rafiq Hariri's Lists", (Beirut), 3 June, 2005, <http://www.ain-al-yaqeen.com/issues/20050603/feat7en.htm>, , (e.t. 13.12.2007)

Altunışık, Meliha, "Lübnan Krizi: Nedenleri ve Sonuçları, İstanbul: *Tesev Yayınları*, 2007., *Asia News* "Lebanese MPs give Lahoud 3 more years", 09.Apr., 2004, <http://www.asianews.it/view.php?!=en&art=1415>, (e.t. 13.12.2007)

BBC Haber, "BM: Hariri'yi 'suç şebekesi' öldürdü", 29 Mart, 2008, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2008/03/080329_hariri.shtml, (e.t. 10.04. 2008)

BBC Haber, "BM'den Hariri Mahkemesine Onay", 31 Mayıs 2007, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/05/070531_un_hariri.shtml, (e.t. 18.03.2008)

BBC Haber, "Esad Hariri'yi Tehdit Etmişti", 31 Aralık, 2005 http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2005/12/051231_khaddam.shtml, (e.t. 20.02.2008)

BBC Haber, "Hariri Soruşturması için Girişim", 4 Nisan, 2007, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/04/070404_hariri.shtml, (e.t. 14.01.2008)

BBC Haber, "Lübnan'da yine Bombalı Saldırı", 25 Ocak, 2008, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2008/01/080125_lebanon_blast.shtml, (e.t. 17.02.2009)

BBC News, "Hezbollah Urged to Hand over Arms", 29 May, 2006, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5027602.stm, , (e.t. 27.02.2008)

BBC News, "Lebanon Extends President's Term", 03 Sep., 2004, http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/3626280.stm, (e.t. 13.12.2007)

BC Haber, "Nasrallah: 'Seçimi Yaptırmayız'", 3 Ocak 2008, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2008/01/080103_nasrallah_lebanon.shtml, (e.t. 20.02.2008)

Bejjani, Elias, "Syrian Army in Lebanon, What for!!!", *Canadian-Lebanese Human Rights Federation*, 23 Apr., 2001, <http://www.clhrf.com/elias.english/elias19.4.01english-.htm>, (e.t. 02.02.2008)

Bellemare, D.A., "Tenth Report of the International Independent Investigation Commission Established Pursuant to Security Council Resolutions 1595 (2005), 1636 (2005), 1644 (2005), 1686 (2006) and 1748 (2007)", (Beirut), March 2007.

Black, Ian, "Analysis: Druze defiance in Lebanon", *Ya Libnan News*, 22 February, 2008, http://yalibnan.com/site/archives/2008/02/analysis_druze.php, (e.t. 10.03.2008)

Blanford, Nicholas, *Killing Mr. Lebanon: The Assassination of Rafik Hariri and its Impact on the Middle East*, London-New York, I. B. Tauris Pub., 2006.

Brammertz, Serge, "Fourth Report of the International Independent Investigation Commission Established Pursuant to Security Council Resolutions 1595 (2005), 1636 (2005) and 1644 (2005)", (Beirut), 10 June 2006

Brammertz, Serge, "Third Report of the International Independent Investigation Commission Established Pursuant to Security Council Resolutions 1595 (2005), 1636 (2005), and 1644 (2005)", (Beirut), 15 March 2006.

Costi, Alberto, "The Hariri Tribunal", 13 *Revue Juridique Polynésienne*, (2007), ss. 169-191
Çelebi, M. Ali, "Lübnan'ı Saran Korku Bulutları", *Libre News Haber Ajansı*, 07/11/2007
<http://www.librenews.eu/index.php?style=other&section=writers&wid=18&aid=489>

Farquhar, Neil Mac, "Behind Lebanon Upheaval, 2 Men's Fateful Clash", *The New York Times*, 20 Mar., 2005.

Fisk, Robert, "Money Ranks Higher than Democracy in Lebanese polls", *The Independent* (London), 27 August 2000, <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/money-ranks-higher-than-democracy-in-lebanese-polls-711573.html>, (e.t. 19.01.2007)

Future TV News, "Gemayel Accuses Opposition Of Planning For 'regime Change'",
http://www.futuretvnetwork.com/Default.aspx?page=news&news_id=5171, (e.t. 22.03.2008)

Future TV News, "Koreitem: Talks Of New Government Only After Presidential Election", (Beirut) (e.t. 12.07.2007)

Gambill, C. Gary, "Dossier: Nasrallah Boutros Sfeir", *Middle East Intelligence Bulletin*, May 2003, http://www.meib.org/articles/0305_id.htm, (e.t. 12.12.2007)

Ghattas, Kim, "Lübnan'da İstifa Depremi", *BBC Haber*, 13 Kasım 2006,
http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2006/11/061113_lebanon_cabinet.shtml, (e.t. 18.03.2008)

Hatoum, Leila - Zeineddine, Maher, "Jumblatt Accuses Hizbullah of Serving Iran", *Daily Star News*, (Beirut), February 13, 2006.

Hürriyet Gazetesi, "Suikastte Suriye Parmağı İddiası", 21 Kasım 2006,
<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5481291&tarih=2006-11-21>, (e.t. 17.11.2007)

Lebanonwire News, "Detailed Lebanon's 2005 Parliament Power Map",
http://www.lebanonwire.com/prominent/useful_data/parliamentary_blocs_05_details.asp, (e.t. 12.11.2007)

Lebanonwire News, "Elections 2000 Chronology: Last event First", (Beirut)
<http://www.lebanonwire.com/prominent/elections2005/chronolgy.asp>, (e.t. 18.02.2008)

Lebanonwire News, "Elections 2005 Lists and Candidates",
http://www.lebanonwire.com/prominent/elections2005/full_results.asp, (e.t. 12.11.2007)

Mehlis, Detlev, "Report of the International Independent Investigation Commission Established Pursuant to Security Council Resolution 1595 (2005)", (Beirut), 19 October 2005.

Mehlis, Detlev, "Second Report of the International Independent Investigation Commission Established Pursuant to Security Council Resolutions 1595 and 1636 (2005)", (Beirut), 10 December 2005.

MEMRI-TV, "Lebanese Druze Leader Walid Jumblatt Slams Syria, Iran, Hizbullah in Iran", 1 Jan., 2008, <http://www.memritv.org/clip/en/0/0/0/0/377/1647.htm>, (e.t. 16.02.2008)

Middle East Intelligence Bulletin, "Interview: Dory Chamoun", *Middle East Intelligence Bulletin*, Vol. 4 No. 11, November-December 2002,
http://www.meib.org/articles/0211_li.htm, (e.t. 22.02.2008)

Naharnet News, "Aoun: Murr Is Still An Ally", (Beirut), (e.t. 09.06.08)
<http://www.naharnet.com/domino/tn/NewsDesk.nsf/getstory?openform&68E8158B0E7B727EC225703C002C4BC8>, (e.t. 20.04.2008)

Naharnet News, "Berri: Syria, Saudi Arabia Hold Key to Lebanon Solution", (Beirut), 21

Jan., 08,

<http://www.naharnet.com/domino/tn/NewsDesk.nsf/getstory?openform&7EE3A559E9FC5D7BC22573D50057D61F>, (e.t.20.02.2008)

NOW Lebanon Newsi “The Doha Agreement”, (Beirut), May 21, 2008,
<http://www.nowlebanon.com/NewsArticleDetails.aspx?ID=44023&MID=115&PID=2>,
(e.t.10.06.2008)

Pan, Esther, “Lebanon: Election Results”, *Council on Foreign Relations*, June 20, 2005,
<http://www.cfr.org/publication/8195/lebanon.html>, (e.t. 07.01.2008)

Phares, Walid, “Who Won Lebanon's Elections?,” *Middle East and North Africa Election Guide*, 21 June, 2005, <http://www.mena-electionguide.org/details.aspx/2/Syria/8/Election%20Results/article147>, (e.t. 12.12.2007)

Radikal Gazetesi, “Suriyeliler Viyana’da”, 05.12.2005

Sakr, Etienne, “The Politics and Liberation of Lebanon”, *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 9, No. 4 (December 2005), ss. 86-105

Salah Nasrawi, “Syria Accused of Plotting to kill Lebanon Leaders”, *USA Today*,
http://www.usatoday.com/news/world/2007-10-30-2534082293_x.htm, (e.t. 17.01.2008)

Saliba, I. Michael, “Lebanon: Presidential Election and the Conflicting Constitutional Interpretations”, *Law Library of Congress*, October 2007, <http://www.loc.gov/law/help/lebanon-election.html#t3>, (e.t.14.02.2008)

Sfeir, N. Pierre, “Speech to the US House of Representatives”, *Cardinal Rating*, 2 May 2004,
http://www.cardinalrating.com/cardinal_173__article_503.htm, (e.t. 16.11.2007)

Shadid, Anthony, “Rival Groups Clash in Beirut Streets”, *Washington Post News*, January 26, 2007, s. A.10

Sibai, Nadine, “Declaration of the Maronite Archbishops' Council”, 20 September 2000,
Middle East Intelligence Bulletin, http://www.meib.org/articles/0010_idoc0920.htm, (e.t. 20.12.2007)

The Peninsula, “Lebanese leaders move closer to deal in Qatar”, 18.05.2008, (Qatar),
http://www.thepeninsulaqatar.com/Display_news.asp?section=Local%5FNews&subsection=Qatar+News&month=May2008&file=Local_News2008051853045.xml, (e.t. 14.06.2007)

Tueni, Gebran, “Open Letter to Bashar Assad”, *Al-Nahar News*, (Beirut), 23 March 2000.
Aktaran, *The Middle East Intelligence Bulletin*, April 2000, Vol. 2 No. 4,
http://www.meib.org/articles/0004_doc1.htm, (e.t. 07.11.2007)

Tueni, Gebran, “The Crucifixion of Democracy And National Dignity”, *Naharnet News*, (Beirut), 04 Sep., 04,
<http://www.naharnet.com/domino/tn/Newsdesk.nsf/Story/B5FEEE5162BFBC61C2256F0500325FBC?OpenDocument&PRINT>, (e.t. 12.12.2007)

Tueni, Gebran, “The Dream Came True... And Lebanon is Risen”, *Al-Nahar News*, (Beirut), 27 April 2005,
<http://www.naharnet.com/domino/tn/NewsDesk.nsf/getstory?openform&BAE29CB3BE4FD069C2256FF0005717FD>, (e.t. 07.11.2007)

Tueni, Gebran, “When Will the Syrian Regime Come to Its Senses?”, *Al-Nahar* (Beirut), 01 Dec 05,
<http://www.naharnet.com/domino/tn/NewsDesk.nsf/getstory?openform&DE74C1A286BC9886C22570CC002AAF44>, (e.t. 07.11.2007)

UNSC Resolution 1559, (02 September 2004) S/RES/1559/2004

UNSC Resolution 1559, (02 September 2004) S/RES/1559/2004

UNSC Resolution 1595 (7 April 2005) S/RES/1595/2005

UNSC Resolution 1636 (31 October 2005) S/RES/1636/2005.

UNSC Resolution 1644 (15 December 2005) S/RES/1644/2005

UNSC Resolution 1664 (29 March 2006) S/RES/1664/2006

UNSC Resolution 1664 (29 March 2006) S/RES/1664/2006

UNSC Resolution 1757 (30 May 2007) S/RES/1757/2007.

Varulkar, H., "Arming, Military Training, and the Weapons Trade in Lebanon", *The Middle East Media Research Institute*, No: 413, 18 Dec., 28, 2007, http://www.memri.org/bin/articles.cgi?Page=archives&Area=ia&ID=IA41307#_ednref6, (e.t. 10.03.2008)

Wilson, Scott, "Syrian Ex-Official Says Assad Threatened Hariri", *Washington Post Foreign Service*, December 31, 2005, s.A.13

Ya Libnan News "Victorious anti-Syrians lead new era for Lebanon", (Beirut), 20 June, 2005, http://yalibnan.com/site/archives/2005/06/victorious_anti_1.php, (e.t. 26.11.2007)

Ya Libnan News, "Official Election results for North Lebanon", (Beirut), 21 June, 2005, http://yalibnan.com/site/archives/2005/06/_lebanons_inter.php, (e.t. 23.02.2008)

Ya Libnan News, "Lebanon Declares Official Results of Beirut by-Elections", (Beirut), 6 Aug., 2007, http://yalibnan.com/site/archives/2007/08/lebanon_declare.php, (e.t. 23.02.2008)

Ya Libnan News, "Official Election Results - Bekaa & Mount Lebanon", (Beirut), 14 June, 2005 , http://yalibnan.com/site/archives/2005/06/official_electi_1.php, (e.t. 29.10.2007)

Ya Libnan News, "Lebanon MP: Stop Syria's Intervention in Lebanon", (Beirut), 5 April, 2008, http://yalibnan.com/site/archives/2008/04/lebanon_mp_stop.php (e.t. 10.03.2008)

Ya Libnan News, " Syrian plot to kill Lebanon's MP Ghanem exposed", (Beirut), 27 Sep., 2007, http://yalibnan.com/site/archives/2007/09/syrian_plot_to.php, (e.t. 07.11.2007)

Ya Libnan News, "Aoun Attacks Lebanon Government & Defends Syria" (Beirut), 27 March, 2008 , http://yalibnan.com/site/archives/2008/03/aoun_attacks_le.php, (e.t. 11.04.2008)

Ya Libnan News, "Army Intervenes to end Tension Between Hezbollah & Mustaqbal", (Beirut) 1 Jan., 2008, http://yalibnan.com/site/archives/2008/01/army_interven.php, (e.t. 10.03.2008)

Ya Libnan News, "George Hawi knew who killed Kamal Jumblatt", (Beirut), 22 June, 2005, http://yalibnan.com/site/archives/2005/06/george_hawi_kne.php, (e.t. 07.11.2007)

Ya Libnan News, "Hariri : We won't let the Syrian Regime Assassinate Lebanon", (Beirut), 9 Feb., 2008, http://yalibnan.com/site/archives/2008/02/hariri_warns_we.php, (e.t. 24.02.2008)

Ya Libnan News, "Iranian citizens caught fighting for Hezbollah in Lebanon", (Beirut) 13 May, 2008, http://yalibnan.com/site/archives/2008/05/iranian_citizen.php, (e.t. 15.05.2008)

Ya Libnan News, "Jumblatt Accuses Hezbollah of role in Lebanon Assassinations", (Beirut), 30 Dec., 2006, http://yalibnan.com/site/archives/2006/12/jumblatt_accuse_2.php, (e.t. 17.11.2007)

Ya Libnan News, "Lebanon Leaders Adopt Qatar Proposal on Hezbollah Arms", (Beirut), 17 May., 2008, http://yalibnan.com/site/archives/2008/05/lebanon_leaders_1.php, (e.t.18.05.2008)

Ya Libnan News, "Lebanon MP Walid Eido was the Target of Today's Explosion", (Beirut), 13 June, 2007, http://yalibnan.com/site/archives/2007/06/lebanon_mp_wali_1.php, (e.t. 07.11.2007)

Ya Libnan News, "Michel Murr backs Lebanon's Decision to Boycott the Summit", (Beirut), 27 Mar., 2008, http://yalibnan.com/site/archives/2008/03/michel_murr_bac.php.

Ya Libnan News, "Political Rivals Clash in Beirut", (Beirut) 5 April, 2008, http://yalibnan.com/site/archives/2008/04/political_rival.php, (e.t. 10.04.2008)

Ya Libnan News, "Saudi Arabia warns Iran over Lebanon 'coup' by Hezbollah", (Beirut) 13 May, 2008, http://yalibnan.com/site/archives/2008/05/saudi_arabia_wa.php, (e.t. 17.05.2008)

Yeni Şafak Gazetesi, "Beyrut'ta Çatışma: 9 Ölü", 28.01.2008

14 March Political Declaration, "Together for the Salvation of Lebanon, Together for Defending our Right to live, Together for Living Peacefully in a Sovereign, Democratic, and Modern State", Beirut, 14 Mar 08.

<http://samirkassir.net/>

<http://www.generalaoun.org/> (e.t. 17.10.2007)

<http://www.lebanese-forces.org/bach/biography.htm>, (e.t. 03.02.2008)

